

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΜΒ'

ΙΩ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑΙ - ΤΗΛ. 72.18.308

1 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1993

ΑΡΙΘ. 2

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευαγ. Δ. Θεοδώρου, 'Ο πατριάρχης ΚΠόλεως ἅγιος Πολύευκτος. - Μητροπ. Πατρῶν Νικοδήμου, Μηνύματα Τριφδίου. - Μητροπ. Γόρτυνος Θεοφίλου, 'Από τὰ ἀπομνημονεύματα ἑνὸς πνευματικοῦ. - 'Ιωάννου Φουντούλη, 'Απαντήσεις σὲ λειτουργικὲς κ.ἄ. ἀπορίες. - 'Επισκ. 'Αχελώου Εὐθυμίου, 'Ο τρομερὸς Θεός. - 'Αλεξ. Μ. Σταυρόπουλου, Τὰ αὐτονόητα... - π. 'Αντ. 'Αλεβιζόπουλου, Οἱ κυβερνήσεις τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος καὶ οἱ αἰρέσεις. - 'Επίκαιρα. - Νικ. Κ. Δρατσέλλα, 'Η Θ' Κατήχησις πρὸς φρατζομένους. - Νικ. Κ. Βασιλειάδη, 'Ο θεσμὸς τοῦ ἐπισκόπου... - Εὐαγγελίου Π. Λέκκου, Εἰδήσεις - Γεγονότα - 'Εκδόσεις.

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ
ΤΗΣ
ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

'Αθήναι, 'Ιασιῶ 1 - Τηλέφ.
72.10.734 • Προϊστάμενος Τυπο-
γραφείου: Σωκράτης Μαυρογό-
νατος, 'Ηπείρου 132 - Πέραμα.

'Ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἅγιος Πολύευκτος

Τὴν 5η Φεβρουαρίου ἡ 'Εκκλησία μας εορτάζει τὴ μνήμη τοῦ ἁγίου Πολυεύκτου, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὸ 956 ἕως τὴν ἡμέρα τοῦ θανάτου του (5-2-970) ὑπῆρξεν ἕνας ἀπὸ τοὺς ἁγιοτέρους καὶ δυναμικότερους Πατριάρχες τῆς Κωνσταντινουπόλεως. 'Ο Πολύευκτος εἶχε γεννηθῆ καὶ μορφωθῆ στὴν Κωνσταντινούπολι καὶ διακρινόταν γιὰ τὴν ἀσκητικὴ ζωὴ του, τὴν αὐστηρότητα τῶν ἠθικῶν του αἰτημάτων, τὴν ἀνιδιοτέλειά του, τὴν ἐκ νεότητος ἀποφυγὴ τῆς κοσμικῆς ζωῆς, τὴν φιλανθρωπικὴ του δρᾶσι καὶ τὴν ὑπερόψισι τῆς αὐτοτελείας τῆς 'Εκκλησίας ἀπέναντι στὴν κρατικὴ ἐξουσία. Ζητοῦσε τὴ συμμόρφωσι τῶν βασιλέων μὲ τοὺς ἱεροὺς κανόνες καὶ ἤλεγγε κάθε παρεκτροπὴ τους μὲ παρρησία καὶ ἀγωνιστικὸ φρόνημα.

'Ιδιαίτερα συμβάντα κατὰ τὴ διάρκεια τῆς πατριαρχείας τοῦ ἁγίου Πολυεύκτου εἶναι τὰ ἑξῆς:

1) 'Ο ἅγιος Πολύευκτος, ὅταν ἦταν αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος τὸ 957, κατήχησε καὶ βάπτισε στὴν Κωνσταντινούπολι τὴν ἰσαπόστολο ἁγία 'Ολγα, σύζυγο τοῦ ἡγεμόνος τοῦ Κιέβου 'Ιγὼρ κι ἔτσι ἔσπειρε τὸν σπόρο ποὺ ἔφερε καρπὸν ἑκατονταπλασίονα, ὅταν τὸ 969 κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἡγεμονίας τοῦ ἔγγονοῦ τῆς Βλαδιμήρου οἱ Ρῶσοι δέχθησαν ὁμαδικῶς τὸ ἅγιο Βάπτισμα.

2) 'Ο ἅγιος Πολύευκτος ἀντιτάχθηκε σὲ πολλὲς ἀντικανονικὲς πράξεις καὶ ἐνέργειες τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου Φωκά.

3) 'Όταν ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ αὐτοκράτωρ 'Ιωάννης ὁ Τοιμισκῆς, ποὺ εἶχε συνεργήσει μὲ τὴν συνδεομένη συναισθηματικὸς μὲ αὐτὸν εὐειδῆ αὐτοκράτειρα Θεοφανῶ στὴ δολοφονία τοῦ συζύγου τῆς Νικηφόρου Β' Φωκά, ὁ ἅγιος Πολύευκτος ἀρνήθηκε νὰ τὸν στέψῃ αὐτοκράτορα, ἐὰν αὐτὸς προηγουμένως δὲν ἐξεδήλωνε ἐμπράκτως τὴ μετάνοιά του. 'Ο ἅγιος Πολύευκτος ὡς δείγματα τῆς μετανοίας αὐτῆς ἀπήτησεν ἀφ' ἑνὸς τὴν ἀποπομπὴ τῆς συνενόχου αὐτοκρατείας, ἡ ὁποία ἐξορίσθηκε στὴ νῆσο Πρώτη, ἀφ' ἑτέρου τὴν ἐξορία τοῦ ἐκτελεστοῦ τοῦ Νικηφόρου Β' Φωκά καὶ τρίτον τὴν κατάργησι Νόμου (Νεαρᾶς) τοῦ δολοφονηθέντος Νικηφόρου, ποὺ ἐμπόδιζε τὴν αὔξησι τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ μοναστηριακῆς περιουσίας. 'Η στέψις τοῦ 'Ιωάννου Τοιμισκῆ ἐγίνε μόνον μετὰ τὴν πραγματοποιήσι καὶ τῶν τριῶν αὐτῶν ὄρων, τοὺς ὁποίους ἐπέβαλεν ὁ ἅγιος Πολύευκτος.

4) 'Ο μέγας αὐτὸς Πατριάρχης ἀγωνίσθηκε γιὰ τὴν κάθαρσι τοῦ ἰ. κλήρου καὶ τῶν τάξεων τῶν μοναχῶν καὶ γιὰ τὴν ἀπαλλαγὴ τους ἀπὸ τάσεις πλεονεξίας καὶ ἀπληστίας. 'Επίσης ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του λαμπρύνθηκε τὸ 'Αγιον Ὄρος μὲ τὴν ἰδρυσι τῆς Ἱ. Μονῆς Μεγίστης Λαύρας καὶ ἄλλων μοναστικῶν φυτωρίων.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΤΡΙΩΔΙΟΥ

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΕΚ ΤΩΝ ΚΑΘ' ΗΜΕΡΑΝ Ι. ΑΚΟΛΟΥΘΙΩΝ

Β' ΠΡΟΗΓΙΑΣΜΕΝΩΝ

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Πατρῶν κ. ΝΙΚΟΛΗΜΟΥ

ΤΕΤΑΡΤΗ Ε' ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ

17. ΑΜΕΜΠΤΟΙ ΚΑΙ ΘΕΑΡΕΣΤΟΙ

«*Ἐγὼ εἰμι ὁ Θεός σου· εὐαρέσκει ἐνώπιον ἐμοῦ καὶ γίνου ἄμεμπτος*»
(Γεν. ιζ' 1)

Ἐκατοντούτης σχεδὸν ὁ Ἀβραάμ, («ἐγένετο... ἐτῶν ἐνενήκοντα ἐννέα»), πρόκειται νὰ ἀντιμετωπίσῃ δυσκόλους στιγμάς, κατὰ τὰς ὁποίας θὰ ἐτίθετο εἰς μεγάλην δοκιμασίαν ἢ πίστις καὶ ἀφοσίωσις του εἰς τὸν Θεόν. Μίαν μόνον τοιαύτην κρίσιμον περίπτωσιν δοκιμασίας τῆς πίστεώς του ἂν ἀναλογισθῶμεν (τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτὸν νὰ θυσιάσῃ ἐπὶ τοῦ βωμοῦ ὡς σφάγιον τὸν μονογενῆ υἱόν του Ἰσαάκ), μποροῦμε νὰ κατανοήσωμεν εἰς πόσον δύσκολον θέσιν εὐρέθη ὁ πιστός καὶ εὐσεβὴς αὐτὸς ἄνθρωπος.

1. Διὰ νὰ τὸν προετοιμάσῃ, ἐμφανίζεται ἐμπρὸς του ὁ Κύριος «*καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἐγὼ εἰμι ὁ Θεός σου· εὐαρέσκει ἐνώπιον ἐμοῦ καὶ γίνου ἄμεμπτος*».

Ἡ φωνὴ τοῦ Θεοῦ τὸν ἔθεσεν ἐνώπιον τῆς ὑποχρέωσως ποῦ ὑπέχει ὁ θεοσεβὴς ἄνθρωπος — καὶ πρὸ πάντων αὐτὸς ὡς ἐκλεκτός τοῦ Θεοῦ γενάρχης καὶ πατριάρχης τοῦ «*περιουσίου*» λαοῦ Του — νὰ εἶναι κατὰ πάντα εὐάρεστος εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἄμεμπτος. Καὶ τὸν διεβεβαίωσεν ὁ Ὑψιστος ὅτι, ἐφ' ὅσον θὰ τὸν εὕρῃ κατὰ πάντα εὐάρεστον καὶ ἄμεμπτον ἐνώπιόν Του, θὰ τὸν τιμήσῃ μὲ τὴν «*διαθήκην*» Του, τὴν ὁποίαν θὰ ἐξαγγείλῃ καὶ θὰ συνάψῃ διὰ μέσου αὐτοῦ πρὸς τὸν λαόν. Καὶ θὰ τὸν θέσῃ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν γενεῶν ποῦ θὰ ἐπακολουθήσουν ὡς ἀπόγονοί του καὶ θὰ κληρονομήσουν τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. Αὐτὴ δὲ «*ἡ γῆ τῆς ἐπαγγελίας*» θὰ εἶναι «*πᾶσα ἡ γῆ Χαναάν*», ἐνδεικτικῶς καὶ γεωγραφικῶς. Οὐσιαστικῶς ὅμως καὶ πραγματικῶς θὰ εἶναι ἀπόκτημα «*εἰς κατάσχεσιν αἰώνιον*»· ποῦ σημαίνει ὅτι ἡ διαθήκη τοῦ Θεοῦ ὀμιλεῖ διὰ τὴν αἰώνιον ζωὴν καὶ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἡ ὁποία θὰ ἔλθῃ ὡς εὐδοκία τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, διὰ τοῦ κατὰ σάρκα «*υἱοῦ Ἀβραάμ*» — τοῦ Θεανθρώπου Σωτῆρος Χριστοῦ — ὁ Ὅποιος κατὰ τοῦτο θὰ αὐτοκαλῆται «*υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου*» ὡς ἀπόγονος τοῦ Πατριάρχου Ἀβραάμ, «*γεννηθεὶς ἐκ*

Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου» τῆς «*ἐξ οἴκου Δαυΐδ*», «*υἱοῦ Ἀβραάμ*» (Λουκ. α' 27, Ματθ. α' 1).

2. Καὶ ὁ μὲν Ἀβραάμ ἀπεδείχθη ὄντως εὐάρεστος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ ἄμεμπτος· διότι δὲν ἐδίστασε νὰ συμμορφωθῇ ἀπολύτως πρὸς ὅ,τι ὁ Θεὸς τὸν διέταξε νὰ πράξῃ. Καὶ δὴ «*πίστει καλούμενος Ἀβραάμ ὑπήκουσεν ἐξελεθεῖν*» — «*ἐκ τῆς γῆς καὶ ἐκ τῆς συγγενείας αὐτοῦ*» (Πράξ. ζ' 3) — διὰ νὰ βαδίσῃ πρὸς τὸ ἄγνωστον, κατ' ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ. «*Πίστει παρόρησεν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ὡς ἄλλοτριαν, ἐν σκηναῖς κατοικήσας*» — χωρὶς νὰ ὀρίξῃ «*ἐν αὐτῇ οὐδὲ βῆμα ποδῶς*» (αὐτόθι 4). Καὶ «*πίστει προσενήνοχε*... τὸν Ἰσαάκ πειραζόμενος, καὶ τὸν μονογενῆ προσέφερε... λογισάμενος ὅτι καὶ ἐκ νεκρῶν ἐγείρειν δυνατὸς ὁ Θεός»! (Ἐβρ. ια' 8-9, 17-19).

Προβάλλεται δὲ καὶ πρὸς ἡμᾶς τὸ παράδειγμα του, πρὸς μίμησιν.

Ἔχουν μεγάλην βαρύτητα, ἔντονον ἠθικὸν βᾶρος, αἱ δύο αὐταὶ λέξεις — παραγγέλματα (ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ) πρὸς αὐτόν: «*εὐαρέσκει ἐνώπιον ἐμοῦ καὶ γίνου ἄμεμπτος*». Εἶναι λέξεις καθοδηγητικαί· καὶ ἐντολαὶ ρηταὶ πρὸς πάντα ἄνθρωπον. Ἐπαναλαμβάνονται δὲ καὶ τονίζονται πολλάκις ἀπὸ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Καὶ εἰς τὴν Παλαιὰν καὶ εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην.

Ἡ πρώτη ἐξ αὐτῶν ὡς προστακτικὴ «*εὐαρέσκει*», ἔχει ἐπιτακτικὸν χαρακτήρα. Ἀπευθύνει πρὸς τὸν καθένα τὸ πρόσταγμα τοῦ Θεοῦ. Λειτουργεῖ πρὸς τὴν συνείδησιν ὡς ἐπιταγὴ τοῦ ἠθικοῦ νόμου. Ἐνεργεῖ ὅμως καὶ ὡς καθοδηγήσις, πρὸς πρόληψιν πάσης ὑποχωρήσεως πρὸς «*τὴν εὐπερίστατον ἁμαρτίαν*» (Ἐβρ. ιβ' 1) καὶ πρὸς ἀποσαφήνισιν ἐν τῇ συνείδησει τοῦ ἐκπεφρασμένου θελήματος τοῦ Θεοῦ, ὅταν διατυπώνεται καθοριστικῶς ὑπὸ τοῦ ἀποστολικοῦ λόγου, μὲ τὴν παράλληλον ἔκφρασιν «*δοκιμάζοντες τί ἐστὶν εὐάρεστον τῷ Κυρίῳ*» (Ἐφεσ. ε' 10).

Εἶναι, ἐπομένως, ἐπιβεβλημένον εἰς τὸν χριστιανὸν — τὸν νέον πρωτίστως — νὰ ἐξετάξῃ καὶ νὰ διερευνᾷ («*δοκιμάζειν*») κατὰ περίπτωσιν «*τὶ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον*» (Ρωμ. ιβ' 2). Καὶ νὰ τὸ ἀκολουθῇ πιστῶς καὶ ἀπαρεγκλίτως. «*Καὶ μὴ συσχηματίζε-*

σθαι τῷ αἰῶνι τούτῳ» (αὐτόθι): νὰ μὴ ἐπηρεάζε-
ται καὶ νὰ μὴ προσαρμόζη τὴν ζωὴν του καὶ τὰς
πράξεις του πρὸς τὸ ρεῦμα καὶ τὰς ἀπαιτήσεις
«τοῦ αἰῶνος τούτου», τοῦ πονηροῦ καὶ «ἀπατεῶ-
νος» (ἀποπλανητικοῦ).

3. Κατ' αὐτὸν δὲ τὸν τρόπον ὁ χριστιανὸς
(νέος) θὰ γίνῃ καὶ θὰ διατηρηθῇ, «ἄμειπτος».

Ὁ ἱερός Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς, ἐν ἀρχῇ τοῦ
Εὐαγγελίου του, παρουσιάζει ἕνα ζεῦγος ἀμέμ-
πτων ἀνθρώπων (τοὺς γονεῖς τοῦ Προδρόμου Ζα-
χαρίαν καὶ Ἑλισάβετ) καὶ λέγει περὶ αὐτῶν ὅτι
«ἦσαν δίκαιοι ἀμφοτέρω ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, πο-
ρευόμενοι ἐν πάσαις ταῖς ἐντολαῖς καὶ τοῖς δι-
καιώμασι Κυρίου ἄμειπτοι» (Λουκ. α' 6). Σαφέ-
στατα προσδιορίζει ὅτι ἦσαν ἄμειπτοι ἐνώπιον
τοῦ Θεοῦ, διότι ἐφρόντιζον νὰ ἀκολουθοῦν εἰς τὴν
ζωὴν των «πάσας τὰς ἐντολάς καὶ τὰ δικαιώματα
(τὸν νόμον) τοῦ Κυρίου». Εἶναι ἀλήθεια ὅτι συνη-
θέστατα δὲν βοηθεῖ πρὸς τοῦτο τὸ περιβάλλον τὸ
κοινωνικόν, ἂν μὴ καὶ τὸ οἰκογενειακόν. Καὶ ἐδῶ
ἀπαιτεῖται ζῆλος καὶ προσπάθεια — ἀγὼν — τῶν
χριστιανῶν (νέων), «ἵνα γένωνται ἄμειπτοι καὶ
ἀκέραιοι, τέκνα Θεοῦ ἁμώμητα ἐν μέσῳ γενεᾶς
σκολιᾶς καὶ διεστραμμένης» (Φιλιπ. β' 15).

Ἄς προσέξωμεν τὴν σύζευξιν τῶν λέξεων «ἄ-
μειπτοι καὶ ἀκέραιοι». Εἶναι πράγματι ἀλληλέν-
δετα τὰ δύο ταῦτα. Διὰ νὰ εἴμεθα «ἄμειπτοι»
(ἀκατηγόρητοι, ἀνώτεροι μομφῆς), θὰ πρέπει
πρῶτα νὰ εἴμεθα «ἀκέραιοι» (ἐκ τοῦ α στερητικοῦ
καὶ κεράννυμι = ὄχι ἀνάμεικτοι μὲ κακὰ καὶ ἐ-
πιλήψιμα πρόσωπα καὶ πράγματα, εἰς τὰς σχέσεις
μας καὶ τὴν ποιότητα τῆς ζωῆς καὶ τῶν πράξεων
μας). Διὰ τοῦτο προστίθεται συμπληρωματικῶς
καὶ ὁ χαρακτηρισμὸς «τέκνα Θεοῦ ἁμώμητα»,
ποῦ σημαίνει πρόσωπα ἀμίαντα καὶ ἀμόλυντα ἀπὸ
τὴν διαφθορὰν ποῦ ὑπάρχει εἰς τὸν κόσμον (πρβλ.
«ἀποφυγόντες τῆς ἐν κόσμῳ ἐν ἐπιθυμίᾳ (δια)
φθορᾶς» (Β' Πέτ. α' 4).

Ὁ Θεὸς μᾶς θέλει ἄμειπτους καὶ ἁμώμους.
Μὲ μίαν λέξιν, εὐαρέστον ἐνώπιόν Του. Ζητεῖ
καὶ ἀναμένει ἀπὸ ἡμᾶς — καὶ ὀφείλομεν — «διὰ
τῶν οἰκτιρισμῶν τοῦ Θεοῦ παραστῆσαι τὰ σώματα
ἡμῶν θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ,
τὴν λογικὴν λατρείαν ἡμῶν» (Ρωμ. ιβ' 1).

Ἡ ἀγνότης, ὡς ἀπάρνησις καὶ θυσία τοῦ ἐν
ἡμῖν «παλαίου ἀνθρώπου», εἶναι ζῶσα καὶ εὐάρε-
στος εἰς τὸν Θεὸν λογικὴ λατρεία, ποῦ θὰ ἐπιφέ-
ρῃ πλοσίαν εἰς ἡμᾶς τὴν χάριν καὶ τὴν εὐλογία
Του. Ἀμήν.

18. ΕΛΕΓΧΟΣ ΛΟΓΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΛΟΓΙΣΜΩΝ

«Βδέλυγμα Κυρίῳ λογισμὸς ἄδικος, ἀ-
γνῶν δὲ ῥήσεις σεμναί» (Παρ. ιε' 26)

Δὲν εἶναι ἀσήμαντον καὶ ἀδιάφορον, λέγει ὁ
σοφὸς καὶ θεόπνευστος παροιμιστὴς τῆς Π. Δια-

θήκης, νὰ ἀφήνωμεν νὰ κυκλοφοροῦν εἰς τὴν σκέ-
ψιν μας ἁμαρτωλοὶ καὶ ἄνομοι διαλογισμοί. Ἄλλ'
εἶναι «βδέλυγμα Κυρίῳ» — προκαλεῖ ἀπέχθειαν
καὶ ἀποστροφήν εἰς τὸν Θεὸν — ἡ τοιαύτη πονηρὰ
ἐνασχόλησις τῆς διανοίας. Ἐπιστᾶ διὰ τοῦτο τὴν
προσοχὴν μας ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν ἔλεγχον
τῆς καρδίας «ἀπὸ διαλογισμῶν ματαίων καὶ ἐνθυ-
μήσεων πονηρῶν».

1. Καὶ ὁ παραμικρὸς λογισμὸς δὲν διαφεύγει
ἀπὸ τοῦ διαπεραστικῶν ὄμμα τοῦ «παντεπόπτου»
Θεοῦ. «Καὶ οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανὴς ἐνώπιον αὐ-
τοῦ, πάντα δὲ γυμνά καὶ τετραχρηλισμένα τοῖς ὀ-
φθαλμοῖς αὐτοῦ, πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος» (Ἐβρ. δ'
13), θὰ συμπληρώσῃ ὁ ἀποστολικὸς λόγος. Καὶ ὁ
ἱερός ψαλμωδὸς θὰ εἴπῃ διὰ τὸν Θεὸν ὅτι Αὐτὸς
εἶναι «ὁ ἐτάζων καρδίας καὶ νεφρούς» (Ψαλ. ζ'
10). Τὰ πάντα εἶναι ὑπὸ τὸν ἔλεγχόν Του. Ὅχι
μόνον αἱ ἐξωτερικαὶ καὶ ἐμφανεῖς πράξεις τῶν
ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ ὁ «κρυπτὸς τῆς καρδίας ἄν-
θρωπος» (Α' Πέτ. γ' 4). Καὶ δι' ὅλα θὰ δώσω-
μεν εἰς Αὐτὸν λόγον.

Πῶς εἶναι λοιπὸν δυνατὸν νὰ ἀφίνεται ἀπερί-
φρακτος ὁ νοῦς καὶ νὰ διαλογίζεται πονηρὰ, ὡς
ἐὰν αὐτὰ εἶναι καὶ θὰ παραμείνουν τελείως ἄγνω-
στα καὶ ἀνέλεγκτα; Ἄλλεπάλληλοι καὶ σαφεῖς νύ-
ξεις τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ βεβαιώνουν ὅτι τὰ δῆθεν
«κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων» (Ρωμ. β' 16) δὲν πρό-
κειται νὰ μείνουν κρυπτά. «Οὐδὲν συγκεκαλυμμέ-
νον ἔστιν ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται, καὶ κρυπτὸν ὃ
οὐ γνωσθήσεται» (Λουκ. ιβ' 2), εἶπεν ὁ Χριστὸς
διὰ τοὺς ὑποκριτὰς Φαρισαίους. Ὅχι δὲ μόνον ἐν
τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως «ὁ Κύριος φωτίσει τὰ κρυ-
πτὰ τοῦ σκότους καὶ φανερώσει τὰς βουλὰς τῶν
καρδιῶν» (Α' Κορ. δ' 5) ἐνώπιον πάντων· ἀλλὰ,
ἐὰν δὲν ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ «τὰ κρυπτὰ τῆς αἰσχύ-
νης» (Β' Κορ. δ' 2), τὰ ὁποῖα πολλάκις καλύ-
πτει ὁ πέπλος τῆς παραπλανητικῆς ἐξωτερικῆς
ἐντυπώσεως, ποῦ συνοδεύει διάφορα πρόσωπα,
δὲν ἀποκλείεται νὰ ὑπάρξουν ἀπίθανοι καὶ ἀπροσ-
δόκητοι ἐκπλήξεις διὰ τὸν λανθάνοντα πονηρὸν
θησαυρὸν τῆς καρδίας των, πρὸς σκανδαλισμὸν
πολλάκις καὶ ἀπογοήτευσιν πολλῶν...

Ἐὰν δέ, χωρὶς καμμίαν πουριτανικὴν διάθε-
σιν, προκαλεῖ γενικὴν ἀγανάκτησιν κάποια ἄσε-
μνος πράξις, ἀναιδιῶς καὶ δημοσίᾳ τελουμένη, ἃς
ἀναλογισθῶμεν ποίαν ἀθλίαν εἰκόνα παρέχουν εἰς
τὸν ἅγιον καὶ ἐν ἁγίοις ἀναπαυόμενον Θεὸν οἱ ἐξ
Ἰσου πρὸς τὰς κακὰς πράξεις ὁρατοὶ καὶ γνωστοὶ
εἰς Αὐτὸν ἀκάθαρτοι καὶ πονηροὶ λογισμοί.

Ἐξ ἄλλου, οἱ πονηροὶ λογισμοὶ εἶναι ἕνα εἶδος
σποραῖς — σποραῖς τῆς ἁμαρτίας — εἰς τὸν ἔσω
ἄνθρωπον. Καὶ ἐξ αὐτῆς θὰ προέλθουν ἀντίστοιχοι
πονηραὶ πράξεις. Ἐφ' ὅσον δὲν ὑπάρξῃ ἀντίδρα-
σις εἰς τὸν εἰσβάλλοντα λογισμὸν, θὰ κυφορηθῇ
οὗτος καὶ θὰ ἐξελιχθῇ εἰς τὰ ἐπόμενα στάδια, τὰ

ΑΠΟ ΤΑ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ ΕΝΟΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως κ. ΘΕΟΦΙΛΟΥ

6. ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

Εἶναι ἀδύνατο νὰ ἀστοχίσει κανεὶς καὶ σὰν σύζυγος καὶ σὰν γονιὸς ἐργαζόμενος μὲ τὸ στοιχεῖο τῆς ἀγάπης. Τὴν ἀγάπη βέβαια τὴν πηγαία καὶ γνήσια. Τὴν ἐλεγχομένη πού δὲν ἔχει βέβαια σύνορα στὴν ἔκτασή της πού ὁμως ὑπάρχουσα μέσα μας, ἐκδηλώνεται ποικιλοτρόπως. Καὶ κατὰ περίπτωσιν. Ἀγαπᾶ κανεὶς τὸ παιδί του, τὸ ἀγκαλιάζει, ὄχι ὁμως τόσο δυνατὰ ὅσο εἶναι καὶ ἡ ἀγάπη του, γιατί τότε τὸ πνίγει. Διότι τὸ ἀγαπᾶ, μὲ τὴν ἀγάπη του κανεὶς κάποτε, καὶ τὸ τιμωρεῖ. Καὶ μπορεῖ νὰ πονᾶ, ἂν ἡ τιμωρία ἀπαιτεῖ καὶ πόνο, περισσότερο ἀπὸ τὸ τιμωρούμενο παιδί. Καὶ ἀφοῦ ὁ λόγος περὶ τιμωρίας καὶ περὶ ἀγάπης, πάντα ἐλεγχομένης, καλὸ εἶναι

νὰ γνωρίζωμε καὶ ἄλλη μιὰ ἀλήθεια. Ποτὲ μιὰ μάνα, ἕνας πατέρας, μιὰ γιαγιά, δὲν τιμωρεῖ τὸ παιδί της πάνω στὰ νεῦρα της. Ἡ τὸ τιμωρεῖ μὲ τὴν ἀγάπη της καὶ ἀπ' αὐτὴ ἔχει καὶ τὸ χέρι της ἐλεγχόμενο, ἢ τὸ κτυπᾶ γιατί δὲν μπορεῖ νὰ συγκρατηθεῖ καὶ τότε πού τέτοια τιμωρία δὲν χωράει. Γνωρίζει ὑποτίθεται καὶ τὴν κάποια ὑπάρχουσα εὐαισθησία του, πού δὲν ἀντέχει στὸν βίαιον τρόπο τιμωρίας. Καὶ πάντως, ὅπου ὑπάρχει στὴν μάνα ἀγάπη πηγαία καὶ γνήσια, σπάνια χρειάζεται τιμωρία.

Ἡ ἀγάπη τῆς μάνας πού ἔχει μέσα της φυτεμένη ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ Δημιουργοῦ δίπλα στὴν καρδιά της, ὑπάρχει κατὰ κανόνα στὶς καρδιές ὅλων τῶν μανάδων. Γιὰ μιὰ διαφοροτικὴ ἀγάπη

ὁποῖα ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ δὲν παραλείπει νὰ ἐπισημάνῃ. Ὁ πονηρὸς διαλογισμὸς διεγείρει τὴν πονηρὰν ἐπιθυμίαν. «Ἐκαστος δὲ πειράζεται ὑπὸ τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας ἐξελλόμενος καὶ δελεαζόμενος. Εἴτα ἡ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα τίκτει ἁμαρτίαν· ἡ δὲ ἁμαρτία ἀποτελεσθεῖσα ἀποκίει θάνατον» (Ἰακ. α' 14-15). Διὰ νὰ προληφθοῦν αἱ ὀλέθριαι αὐταὶ ἐξελίξεις, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀποκροῦται ἀμέσως καὶ ἄνευ χρονοτριβῆς ὁ λογισμὸς — πολλῶν δὲ μᾶλλον ἡ πονηρὰ ἐπιθυμία — καὶ νὰ μὴ ἀφειθῇ νὰ δημιουργήσῃ ἐσωτερικὴν ἐνήδονον κατάστασιν. Πρὸ πάντων δὲ νὰ μὴ ἐπηρεάσῃ τὴν βούλησιν, ὥστε νὰ ὀδηγηθῇ αὐτὴ εἰς συγκατάθεσιν τοῦ πειρασμοῦ. Διότι τότε ἕνα μόνον βῆμα — μικρὸν καὶ ταχὺ — ἀπομένει, διὰ νὰ φθάσῃ ὁ οὕτως «ἐξελλόμενος καὶ δελεαζόμενος» ἄνθρωπος εἰς τὴν διάπραξιν τοῦ ὑποβολιμαίως προωθηθέντος κακοῦ, τ.ε. τῆς ἄρτι κυοφορηθείσης ἁμαρτίας, τῆς ὁποίας αἱ συνέπειαι θὰ εἶναι ὀδυνηραί. Διότι «τὰ ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας θάνατος» (Ρωμ. ς' 23).

2. Τὸ δεῦτερον σκέλος τῆς ὑπ' ὄψιν παροιμίας τοῦ σοφοῦ Σολομῶντος ἀναφέρεται — πέραν τῶν λογισμῶν — εἰς τὸν ἔλεγχον τῶν λόγων πού ἐξέρχονται ἀπὸ τὰ χεῖλη μας. «Ἀγνῶν δὲ ῥήσεις σεμναί», λέγει.

Ὁ ἀγνὸς ἄνθρωπος, μὲ τὴν ἄγρυπνον προσοχὴν του καὶ μὲ τὴν βοήθειαν πάντοτε τοῦ Θεοῦ, κατορθώνει νὰ διατηρῇ καθαρὰν τὴν καρδίαν του, ὥστε νὰ μὴ εὐρίσκουν εἴσοδον εἰς αὐτὴν ἐφάμαρτοι διαθέσεις. Ἐλέγχει δὲ καὶ αὐτὴν τὴν ἔμφυτον εἰς πάντα ἄνθρωπον τάσιν καὶ ροπὴν πρὸς τὸ κακόν, ἕνεκα τῆς ὁποίας «ἐγκεῖται ἡ καρδία τοῦ ἄν-

θρώπου ἐπιμελῶς ἐπὶ τὰ πονηρὰ ἐκ νεότητος αὐτοῦ». Ἐφ' ὅσον δὲ «ἐκ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας λαλεῖ τὸ στόμα» (Ματθ. 13' 34), ὅπως εἶπε ψυχολογικώτατα ὁ Κύριος, ἡ γλῶσσα τῶν ἀγνῶν ἀνθρώπων θὰ εἶναι — καὶ ἐπιβάλλεται νὰ εἶναι — καθαρὰ καὶ ἄσπιλος. Ὑπ' αὐτὴν τὴν ἐννοίαν εἶπεν ὁ παροιμιστὴς «ῥήσεις δὲ ἀγνῶν σεμναί». Τῶν ἀγνῶν καὶ καθαρῶν τὴν ψυχὴν ἀνθρώπων, τὸσον αἱ σκέψεις, ὅσον καὶ οἱ λόγοι εἶναι σεμνοὶ καὶ εὐπρεπεῖς.

Τὸ ἄρωμα τῆς ἀγνότητος καὶ τῆς σεμνότητος ἀποπνέουν τὰ λόγια ἐκείνων πού ὁ ἐσωτερικὸς τῶν κόσμος εἶναι διαποτισμένος ἀπὸ τὴν εὐωδίαν τῶν καρπῶν τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου· καὶ ἀποβαίνουν οὕτω «Χριστοῦ εὐωδία» ἐν τῷ κόσμῳ.

Καὶ εἶναι ὠραῖον καὶ εὐγενές, οἱ νέοι καὶ οἱ πάσης ἡλικίας ἄνθρωποι νὰ προφέρουν λόγια «πάντοτε ἐν χάριτι, ἄλατι ἡρτυμένα» (Κολ. 3' 6). Προκαλοῦν ἔτσι τὴν συμπάθειαν καὶ τὴν ἐκτίμησιν. Καὶ συμβάλλουν θετικῶς, διὰ νὰ ἀνακαλοῦνται εἰς τὴν τάξιν καὶ ἐκείνοι πού ἐκτρέπονται καὶ ἀσχημονοῦν μὲ λόγια ἄσεμνα καὶ ἀπρεπῆ. «Πᾶς λόγος σαπρὸς ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν μὴ ἐκπορευέσθω, ἀλλ' εἴ τις ἀγαθὸς πρὸς οἰκοδομὴν τῆς χρείας, ἵνα δῶ χάριν τοῖς ἀκούουσιν» (Ἐφεσ. 4' 29), τονίζει ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου. Καὶ ἡ τήρησις τῆς προτροπῆς ταύτης θὰ ἀποτελέσῃ «κόσμον» — κόσμημα, στολισμὸν — καὶ εὐσημον, στοὺς νέους μας πρωτίστως. Καὶ γενικῶς· «εἴ τις ἐν λόγῳ οὐ πταίει, οὗτος τέλειος ἀνὴρ, δυνατὸς χαλιναγωγῆσαι καὶ ὅλον τὸ σῶμα» (Ἰακ. 3' 2).

ἡμεῖς μιλάμε, πὺδ μπορεῖ νὰ ἔχει σχέσηη καὶ μ' αὐτὴ, πὺδ ὅμως εἶναι κάπως διαφορετικὴ στὴν ποιότητα καὶ πὺδ μεγάλη.

Ἐχω γνώμη ἐκφρασμένη καὶ διαφωνοῦν γι' αὐτὸ πολλοί. Δὲ μπορῶ ὅμως νὰ μὴν τὴν ἐκφράσω κι αὐτὴ. Διαφωνοῦν μερικοὶ γιατί δυσκολεύονται νὰ δεχτοῦν αὐτὴ τὴν ἀλήθεια. Ἐπειδὴ δὲν τοὺς βολεῦει γιατί κάποια ἀνάγκη ἀξεπέραστη τοὺς ἐμποδίζει νὰ δεχθοῦν αὐτὴ τὴν γνώμη, διότι τὴν ἀπορρίπτουν κάποτε καὶ «ἰδεολογικά». Γνώμη δική μου πολλαπλὰ ἐκφρασμένη εἶναι πὺς ἢ γυναῖκα μάνα, ἂν γίνεται δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἐργαζόμενη μέχρι τουλάχιστον τότε πὺδ τὰ παιδιὰ της βγάλουν τὸ Δημοτικὸ. Κι ἂν εἶναι δυνατὸν καὶ πάντοτε. Δὲν ἀποκλείω τὴν πιεστικὴ ἀνάγκη νὰ βοηθήσει καὶ ἢ μητέρα, γιατί τὸ ταμεῖο μὲ τὴ συνεισφορὰ μόνο τοῦ συζύγου ἐργαζόμενου, δὲν βγαίνει πέρα μὲ τὶς πρόσθετες ἀνάγκες τῶν παιδιῶν σήμερα. Μιὰ συναίσθηση ὅμως τῆς εὐθύνης τῆς γυναίκας, σὰν μάνας καὶ μὲ ἀγάπη πηγαία καὶ γνήσια, θὰ ἐνισχύσει τὴν συναίσθηση τῆς εὐθύνης καὶ θὰ τὴν κάνει νὰ προγραμματίσει γιὰ ζωὴ, μὲ τὸ εἰσόδημα μόνο τοῦ ἄντρα. Ἐκτὸς τῶν περιπτώσεων πὺδ μὲ τὴν μάνα ἐργαζόμενη δὲν ἔχομε οὐσιαστικὴ οικονομικὴ βοήθεια κάποτε. Μεταφέρω συνηθισμένη συζήτησή μου σὲ συνεργασία δύο φίλων μου γνωστῶν καὶ ἀγαπητῶν πὺδ ἀνταλλάξαμε γνώμες γιὰ τὸ θέμα. Καὶ ἄκουγαν καὶ τὴν ἄποψή μου αὐτὴ γιὰ τὸ συγκεκριμένο θέμα.

— Νομίζετε Γέροντα, πὺς δὲν λογάριασα τὶς δυσμενεῖς ἐπιπτώσεις στὰ παιδιὰ πὺδ ἔχουν οἱ ἀπουσίες μου ἀπὸ τὸ σπίτι μὲ τὴ δουλειά μου;

— Δὲν τὸ ἀμφισβητῶ γνωρίζω καὶ τὴν ἀγάπη σας γι' αὐτὰ τὰ παιδιὰ καὶ πὺς τὴν ἀποστολή σας τῆς μάνας καὶ τὴν συναίσθηση τῆς εὐθύνης σας πὺδ ἔχετε γιὰ τὰ παιδιὰ τὴν ἔχετε πολὺ ψηλά. Ὅμως μπορεῖ νὰ μὴν τὰ μετρήσατε μὲ καλὸ μέτρο, τὰ κέρδη πὺδ ἀποκομίζετε μὲ τὴν ἐργασία σας καὶ τὶς ζημιές πὺδ ἐπιφέρει ἢ ἀπουσία σας ἀπὸ τὸ σπίτι, γιὰ τὰ παιδιὰ. Εἴτε ἢ μάνα σας παίρνει τὴ θέση σας σὰν γιαγιά, εἴτε ἢ πεθερὰ σας, δὲν εἶστε σεῖς πὺδ παρακολουθεῖτε τὶς μεταπτώσεις στὰ παιδιὰ. Ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἢ γιαγιά δικαιολογεῖ καὶ τὰ ἀδικαιολόγητα κάποτε στὶς ἀπαιτήσεις. Ἐσεῖς ὅμως δὲν ἔχετε οὔτε μάνα οὔτε πεθερὰ, τὴν λύση θὰ τὴν ἀναζητήσατε, εἴτε μὲ τὸ νὰ τὸ πᾶτε στὸν παιδικὸ σταθμὸ, εἴτε μὲ τὸ νὰ πάρετε μιὰ γυναῖκα ξένη γιὰ νὰ τὸ προσέχει. Μπορεῖ νὰ εἶναι στὴ δεύτερη περίπτωση εἴτε καλὴ εἴτε κακὴ. Μπορεῖτε αὐτὴ νὰ

τὴν ἐπιλέξετε ἢ δὲν μπορεῖτε. Θὰ δεχθεῖτε ἐνδεχομένως αὐτὴ πὺδ θὰ σᾶς τύχει. Αὐτὸ δὲν χρειάζεται νὰ τὸ σχολιάσω, ἀρκεῖ μόνο ν' ἀναφερθῶ σὲ περιστατικὰ πὺδ διαβάσαμε σὲ ἐφημερίδες, γυναικῶν πὺδ εἶχαν ἀναλάβει τὴν φύλαξη παιδιῶν μητέρων ἐργαζομένων πὺδ δίνουν στὰ παιδιὰ τους χάπια γιὰ νὰ κοιμούνται καὶ γιὰ νὰ μὴν ἐνοχλοῦνται νὰ κάνουν τὰ τηλεφωνήματά τους ἢ σὲ κάποιες ἐνασχολήσεις. Ἀφῆνω τὶς περιπτώσεις μητέρων πὺδ ἄσκεπτα καὶ χωρὶς σύνεση καὶ πολὺ ἀγάπη πηγαία καὶ ἀληθινὴ, δὲν ὑπολόγισαν καὶ τὰ κέρδη ἀπὸ τὴ δουλειὰ τους καὶ τὰ ἔξοδα πὺδ κάνουν γιὰ νὰ ἀνταποκριθοῦν καὶ σ' αὐτὴ, καὶ στὶς ὑποχρεώσεις τους γιὰ τὴ διατήρηση τῆς γυναίκας πὺδ παρακολουθεῖ τὰ παιδιὰ. Πενήντα - ἑξήντα χιλιάδες μὲ φαγητὸ κι ἔξοδα κινήσεώς της γιὰ τὴ δούλα πὺδ φτάνουν τὰ ἔσοδά τους ἀπ' αὐτὴ.

— Μὴ μὲ παγώνετε, Γέροντα. Καὶ τὰ παιδιὰ μου τὰ παρακολουθῶ, καὶ πρὸ πάντων γιὰ τὴν ἀγάπη μου πρὸς αὐτὰ τὸ κάνω.

— Δὲν τὸ ἀμφισβητῶ, πιστέψτε με. Πρέπει ὅμως νὰ ἐπιμένω. Ξέρω παιδιὰ πὺδ λατρεύουν τὴν γιαγιά καὶ ὄχι τὴ μάνα κι ἂς μὴν ἦταν καλῆς ποιότητος γιαγιά. Καὶ γυναῖκες πὺδ ἀγαποῦν περισσότερο ἀπὸ τὴ μάνα τους αὐτὴ τὴν ἀγνωστὴ τὴν πληρωμένη, πὺδ ἐπαναλαμβάνω, δὲν εἶναι κακὴ συχνά. Πὺδ δὲν ὑπηρετεῖ ἀρνητικά, πὺδ μπορεῖ καὶ ἀγάπη νὰ διαθέτει. Τὰ γνωρίζει ὅμως αὐτὴ περισσότερο καὶ καλλίτερα τὰ παιδιὰ. Κι αὐτὰ τὴν ὑπολογίζουν περισσότερο καὶ τὴν ἀγαποῦν. Τὸ τραγικὸ εἶναι πὺς ἐσὺ δὲν τὰ παρακολουθεῖς σὲ πολλὲς φάσεις, σὲ στιγμὲς εὐχάριστες καὶ δυσάρεστες τὰ παιδιὰ σου. Καὶ καλὰ ὅταν εἶναι πολὺ μικρά. Καὶ τότε ἢ ἀπουσία σου ἔχει τὶς ἐπιπτώσεις της. Ὅταν ξεπετάγονται κι ἀρχίζουν νὰ πηγαίνουν στὸ σχολεῖο, ἂν δὲν ἔχεις μάνα ἢ πεθερὰ τὸ ἐτοιμάζεις, θυσιάζεσαι κυριολεκτικά, κι ὅμως δὲν ἀνταποκρίνεσαι στὶς ἀνάγκες πὺδ ἔχουν τὰ παιδιὰ καὶ κατὰ τὴν σχολικὴ περίοδό τους. Καλὰ τὰ ἐτοιμάζεις καὶ τὰ διώχνεις. Τὰ ὑποδέχεσαι ὅμως ἢ σὲ περιμένουν ἐκεῖνα κουρασμένα καὶ ἀνυπόμονα καὶ σὺ τὰ βρίσκεις ὅταν μπορεῖ κι ἐσὺ νὰ εἶσαι κουρασμένη καὶ νὰ ἔχεις τὰ νεῦρα σου.

Μιχαὴλ Γαλανοῦ (†), «ΒΙΟΙ ΑΓΙΩΝ»

Κυκλοφοροῦν καὶ οἱ δώδεκα τόμοι ἀπὸ τὸ μνημειώδες ἔργο τοῦ μεγάλου συγγραφέως. Ἀληθινὸ θησαύρισμα γιὰ κάθε βιβλιοθήκη. Ἐκδοση τρίτη, Ἀποστολικῆς Διακονίας.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

Τοῦ κ. ΙΩΑΝΝΟΥ ΦΟΥΝΤΟΥΑΗ, Καθηγητοῦ Παν/μίου Θεσσαλονίκης

495. Τοῦ τελευταίου ἢ προτελευταίου τροπαρίου τῆς ἡ' ὠδῆς τῶν κανόνων, πρὶν δηλαδὴ ἀπὸ τὸ «Καὶ νῦν...», προβάλλεται τὸ «Εὐλογοῦμεν Πατέρα, Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, τὸν Κύριον ὑμνοῦμεν» ἢ τὸ «Δόξα Πατρὶ...» ὅπως στίς ἄλλες ὠδές; (Ἐρώτηση π. Χ.).

Ἡ συνάφεια τῆς ὑπ' ἀριθμ. 492 ἀπαντήσεως μᾶς ἔφερε στὴν παρούσα ἐρώτηση, ποῦ ἀναφέρεται σ' ἓνα ιδιαίτερα λεπτομερειακὸ θέμα, σχεδὸν χωρὶς καμιά πρακτικὴ ἀξία γιὰ τὴν πράξη τουλάχιστον τῶν ἐνοριῶν. Δὲν τὴν παρατρέχουμε ὅμως καὶ γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ ἀδελφοῦ ποῦ ἐρωτᾷ καὶ γιὰ νὰ φανεῖ ἀκόμα μὴ φορὰ ἢ ἀλήθεια τοῦ λόγου τοῦ ἁγίου Συμεὼν Θεσσαλονίκης ὅτι «οὐδὲν μικρὸν ἐν τῇ τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ οὐδὲν δίχα λόγου, ὅτι αὐτοῦ τοῦ ζῶντος Λόγου ἢ Ἐκκλησία. Διὸ μετὰ λόγου πάντα μεγίστου. Πῶς οὖν τολμᾷ τις ὅλως τὰ μετὰ λόγου καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ Λόγου ἰδίαις ὁρμαῖς παρορᾶν καὶ ἑαυτὸν εἰσάγειν τῆς τούτων καταλύσεως νομοθέτην;» (Διάλογος, κεφ. 365). Στὴν ἐποχὴ μας ἰδίως, τέτοιες λεπτομέρειες θεωροῦνται ἀνάξιες λόγου καὶ ἡ ἐνασχόληση μ' αὐτὲς «χαμένος καιρὸς», μὴ καὶ μόνο σοβαρὰ καὶ μεγάλα θέματα ἀξίζει νὰ μᾶς ἀπασχολοῦν.

Ἡ ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα αὐτὸ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ ποῦ εἶναι τὸ τέλος τῆς ὀγδόης βιβλικῆς ὠδῆς, μετὰ τὴν ὁποία κατὰ τὴν ἀρχικὴ καὶ ὀρθὴν πράξη συμπάλλεται ἢ ἡ' ὠδὴ τῶν κανόνων τοῦ ὁρθοῦ. Ὅλες οἱ ἄλλες ὠδὲς κατακλείονται μετὰ τὸ «Δόξα Πατρὶ... Καὶ νῦν...» καὶ στὴν κατακλείδα αὐτὴ παρεμβάλλονται δύο (ἓνα στὸ «Δόξα» καὶ ἓνα στὸ «Καὶ νῦν») ἢ ἓνα τροπάριο (στὸ «Δόξα... καὶ νῦν») κατὰ περίπτωσιν. Κατ' ἀναλογίαν θὰ ἔπρεπε καὶ ἡ' ὠδὴ νὰ κατακλείεται μετὰ τὸ «Δόξα... Καὶ νῦν», ὅπως καὶ οἱ λοιπὲς ὠδές. Αὐτὴ ὅμως ἀκριβῶς ἢ ἀναλογία προκάλεσε τὴ σύγχυση ποῦ ὑπονοεῖ ἢ ἐρώτηση, ποῦ πρέπει νὰ εἶναι ἀρκετὰ παλαιὰ καὶ συναντᾶται ὄχι μόνο στὰ ἐντυπα, ἀλλὰ καὶ στὰ χειρόγραφα, πολὺ περισσότερο δὲ στὴν τρέχουσα πράξη. Καὶ τοῦτο, γιατί, ὅσο κι ἂν ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται ἀνακόλουθο, ἢ ἡ' βιβλικὴ ὠδὴ (ὁ ὕμνος τῶν τριῶν παιδῶν, Δανιὴλ (γ' κεφ.) στίχ. 34-65) δὲν κατακλείεται μετὰ τὸ «Δόξα Πατρὶ... Καὶ νῦν...», ἀλλὰ μετὰ τὸ «Εὐλογοῦμεν Πατέρα... Καὶ νῦν...». Αὐτὸ ἀποτελεῖ μὴ ἰδιορρυθμία τῆς ὠδῆς αὐτῆς. Τὸ «Εὐλογοῦμεν Πατέρα...» εἶναι μὴ τροποποίηση, πολὺ ἐπιτυχῆς, τοῦ «Δόξα Πατρὶ...», τῆς «μικρᾶς» λεγομένης δοξολογίας, ποῦ ἔγινε κατὰ τὸν τύπο τῶν προηγουμένων στίχων τῆς ὠδῆς, ποῦ ἀρχίζουσιν ὅλοι μετὰ τὸ «Εὐλογεῖτε...». Στὰ χειρόγραφα μάλιστα καὶ στὰ παλαιὰ Τυπικὰ μετὰ τὸ μονολεκτικὸ αὐτὸ ὄρο (τὸ «Εὐλογεῖτε») ὀνομάζεται ἢ ὅλη ὀγδὴ ὠδὴ. Μετὰ τὴν κατακλείδα λοιπὸν αὐτὴ («Εὐλογοῦμεν... Καὶ νῦν...») παρουσιάζεται ἢ ἡ' ὠδὴ

στὰ ἀρχαῖα χειρόγραφα καὶ σὲ λιγότερο χρησιμοποιούμενα κείμενα, ὅπου ἢ φθορὰ τῆς πράξεως — καὶ τῆς ἀγνοίας — δὲν πρόφθασε νὰ τὰ ἀλλοιώσει. Αὐτὸ συμβαίνει στὴν ψαλμωδία τῆς ὀγδόης ὠδῆς, κατὰ μοναδικὴν στὴ σημερινὴν πράξιν ἐξαιρέσει, κατὰ τὸ Μέγα Σάββατο στὸ τέλος τῆς μακρᾶς σειρᾶς τῶν ἀναγνωσμάτων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης τοῦ ἔσπερινου τοῦ Πάσχα, τῆς ἀρχαίας πασχαλινῆς παννυχίδος.

Κατ' ἀκολουθίαν, ὅταν στιχολογεῖται ἢ ὠδὴ μετὰ τὴν ἡ' ὠδὴ τοῦ κανόνος, «ἰστώμεν», κατὰ τὴν λειτουργικὴ ὀρολογία, «εἰς στίχους δ'» ἀπὸ τὸν στίχο «Εὐλογεῖτε, Ἄνανία...» κ.λπ., ὅπως ἐξακολουθοῦν νὰ τὸ σημειώνουν τὸ Ψαλτήριον, τὸ Ὁρολόγιον καὶ οἱ Στιχολογίαι, καὶ παρεμβάλλομε τὰ τροπάρια στοὺς δυὸ στίχους ποῦ ὑπολείπονται («Εὐλογεῖτε, Ἄνανία...» καὶ «Εὐλογεῖτε, Ἀπόστολοι...»). Στὸ πρὸ τελευταῖο τροπάριον προτάσσομε τὸ «Εὐλογοῦμεν Πατέρα...» καὶ στὸ τελευταῖο τὸ «Καὶ νῦν...». Ἐτσι ἐξασφαλίζεται ἢ ἰσότης στίχων καὶ τροπαρίων. Ἄλλως, μετὰ τὴν ἐνσωμάτωσιν τὴν ὠδὴ τοῦ «Εὐλογοῦμεν Πατέρα...» καὶ ἐκ νέου ἐπανάληψη τοῦ «Δόξα Πατρὶ...» οἱ στίχοι γίνονται πέντε, πράγμα ἀδόκιμο. Πολὺ χειρότερα εἶναι ἢ περίπτωση τῶν Ψαλτηρίων καὶ τῶν Ὁρολογίων, ποῦ ἐντάσσουν στὴν ὠδὴ ὄχι μόνον τὸ «Εὐλογοῦμεν Πατέρα...», χωρὶς τὸ «Καὶ νῦν...», ἀλλὰ καὶ τὴν «περισσὴν», τὸ «Αἰνοῦμεν, εὐλογοῦμεν...» καὶ ἐπιτάσσουν τὸ «Δόξα... Καὶ νῦν...». Ἐτσι τὸ σφάλμα γίνεται ὀφθαλμοφανέστερον· οἱ στίχοι ἀπὸ τέσσερις γίνονται ἕξι, ἀπὸ ἕξι ὀκτὼ καὶ ἀπὸ ὀκτὼ δέκα, ἢ δὲ ἰσότης στίχων καὶ τροπαρίων καταλύεται τελείως, ἀφοῦ ὁ ἀριθμὸς τῶν τροπαρίων ὑπολείπεται κατὰ δύο τοῦ ἀριθμοῦ τῶν στίχων ἢ ἀντιστρόφως οἱ στίχοι πλεονάζουν κατὰ δύο τῶν τροπαρίων.

Στοὺς κανόνες τοῦ Τριωδίου, ὅπου ἢ φθορὰ τῆς πράξεως εἶναι μικρότερα ὅπως εἶπαμε, στὸ πρὸ τελευταῖο τροπάριον τοῦ τελευταίου κανόνος (τριωδίου, τετραωδίου κ.λπ.) τῆς ἡ' ὠδῆς προτάσσεται, ὅπως ἀρμόζει, ὁ στίχος «Εὐλογοῦμεν Πατέρα...», τοῦ τελευταίου τροπαρίου τὸ «Καὶ νῦν...» καί, φυσικά, τοῦ εἰρμού ποῦ ἐπαναλαμβάνεται στὸ τέλος ὡς «περισσὴ» ἢ «διεγεγερμός», ὁ στίχος «Αἰνοῦμεν...». Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι αὐτὴ εἶναι ἢ ὀρθὴ καὶ ἀκριβεστάτη τάξις.

Τώρα ἂς δοῦμε μὴ λεπτομέρεια τῆς λεπτομερείας. Ὅταν ὁ κανόνας ψάλλεται ἐκτὸς ὁρθοῦ, ποῦ φυσικὰ δὲν στιχολογοῦνται οἱ ὠδὲς τοῦ Ψαλτηρίου, τότε θὰ λέγεται στὸ πρὸ τελευταῖο τροπάριον τῆς ἡ' ὠδῆς τὸ «Δόξα Πατρὶ...» ἢ ὁ στίχος «Εὐλογοῦμεν Πατέρα...»; Νομίζω πῶς τὸ «Εὐλογοῦμεν Πατέρα...» δὲν ἔχει πιά θέσι. Ὁ κανὼν ψάλλεται ὡς ἀνεξάρτητη τῶν ὠδῶν τοῦ Ψαλτηρίου ὑμνογραφικὴ σύνθεσις. Αὐτὸ συνάγεται καὶ ἀπὸ τὴ λογικὴ συνέπεια τοῦ πρᾶ-

2. Ο ΤΡΟΜΕΡΟΣ ΘΕΟΣ

Τοῦ Θεοφ. Ἐπισκόπου Ἀχελώου κ. ΕΥΘΥΜΙΟΥ

Οἱ ἀπόγονοι τῶν Πρωτοπλάστων, ὅταν ἄρχισαν νὰ ζοῦν ἔξω ἀπὸ τὸν Παράδεισο, ἦλθαν ἀντιμέτωποι μὲ ἓνα φυσικὸ περιβάλλον τελείως διαφορετικὸ ἀπ' ἐκεῖνο ποὺ οἱ Γενάρχες τους, Ἀδὰμ καὶ Εὐὰ, εἶχαν γνωρίσει μέσα στὸν Παράδεισο. Τὸ κύριο χαρακτηριστικὸ τοῦ μεταπτωτικοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος ἦταν ἡ ἀγριότητα καὶ ἡ ἀντιπαλότητά του πρὸς τὸν ἄνθρωπο. Τόσο τὰ ἄφυχα (γῆ, φυτὰ, φυσικὰ φαινόμενα) ὅσο καὶ τὰ ἔμφυχα (ζῶα καὶ θηρία) δημιουργήματα, ποὺ μέσα στὸν Παράδεισο ἦταν φίλοι καὶ ὑπῆκοοι τοῦ ἀνθρώπου (Γεν. β' 19-20, γ' 1), ἔξω ἀπὸ τὸν Παράδεισο ἔγιναν ἄσπονδοι ἐχθροὶ του, ὅπως ἀκριβῶς τοὺς εἶχε προειδοποιήσει ὁ Θεὸς (Γεν. β' 16-17, γ' 16-19). Τὸ νέο αὐτὸ ἀφίλο καὶ ἐχθρικὸ περιβάλλον, ἄρχισε νὰ ἐπηρεάζει ὄχι μόνον τὴν πρακτικὴ, καθημερινὴ ζωὴ τῶν μεταπτωτικῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ τὶς θρησκευτικὰς ἀντιλήψεις τους.

Ἐτσι καθὼς περνοῦσαν οἱ αἰῶνες καὶ οἱ ἄνθρωποι ἀπομακρύνονταν χρονικὰ καὶ τοπικὰ ἀπὸ τὸ λίκνο τῆς ἀνθρωπότητας, ἄρχισε ταυτόχρονα νὰ ἀλλοιώνεται ἡ ἀρχέγονη προφορικὴ παράδοση γιὰ τὴ φύση καὶ τὶς ιδιότητες τοῦ Θεοῦ δημιουργοῦ. Ἡ μακρά αὐτὴ διαδικασία εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα οἱ μεταπτωτικοὶ ἄνθρωποι, ὄχι μόνον νὰ λησμονήσουν τὸν ζωντανὸ καὶ ἀληθινὸ Θεό, ἀλλὰ καὶ ἀντ' αὐτοῦ, νὰ θεοποιήσουν τὰ ἄφυχα καὶ ἔμφυχα κτίσματα καὶ ν' ἀποδώσουν στὸν Θεὸ τὶς ἀγριεὶς καὶ ἐχθρικὰς γι' αὐτοὺς ιδιότητές τους (πρβλ. Ρωμ. α' 25)¹.

Ἐπιπλέον ἀπὸ αὐτὰ, γίνεται κατανοητό, γιὰ τὴν πρῶτη θεότητα τῶν μεταπτωτικῶν ἀνθρώπων ἦταν ζωόμορφος ὑπάρξεις, μὲ τερατώδη χαρακτηριστικά.

γματος, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὶς μαρτυρίες τοῦ Τριωδίου. Ἐτσι στοὺς κανόνες τῶν κολλύβων τῆς Α' Ἑβδομάδος τῶν Νηστειῶν, τῆς λιτανείας τῆς Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδοξίας, τοῦ Λαζάρου καὶ στὰ τριώδια τοῦ Ἀνδρέου Κρήτης τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος, ποὺ ψάλλονται στὰ ἀπόδειπνα, ἔχει στὴν ἀντίστοιχη θέση «Δόξα Πατρί...». Στὸν Μέγα Κανόνα καὶ στὸν Ἀκάθιστο ἔχει «Εὐλογοῦμεν Πατέρα...», ἀλλ' ἐκεῖ πρόκειται γιὰ ὄρθρο καὶ κατ' ἐπέκτασιν, προφανῶς ἀπὸ λάθος, ἐπαναλαμβάνει τὸ ἴδιο καὶ στὴν τμηματικὴ ψαλμωδία τοῦ πρώτου κατὰ τὰ ἀπόδειπνα τῆς Α' Ἑβδομάδος. Σ' αὐτὲς τὶς περιπτώσεις δὲν ψάλλεται καὶ ἡ «περιστῆ» μὲ τὸ «Αἰνοῦμεν, εὐλογοῦμεν...», δηλαδὴ ὁ εἰγμὸς τῆς ἡ' ὠδῆς καὶ ὅπου ὑπάρχει ἡ πρόβλεψη αὐτῆ, μᾶλλον ὀφείλεται σὲ ἐκδοτικὸ σφάλμα.

Ὁ Ὅμηρος, στὴν Ἰλιάδα (λ' 36), παρουσιάζει τὴν τερατώδη θεϊκὴ ὑπαρξὴ Γοργώ, ὡς «βλοσυρῶπιν» (= μὲ ἀγριεμένα μάτια) καὶ «δεινὸν δερκομένην» (= φοβερὴ στὴν ὄραση), μαζί μὲ ἄλλους δαίμονες τοῦ κάτω κόσμου, τὸν Δεῖμο καὶ τὸν Φόβο»². Ἐξάλλου, ὅπως δείχνουν οἱ παραστάσεις, τὰ ἀγάλματα καὶ τὰ ξόανα ποὺ διεσώθησαν, οἱ θεοὶ καὶ οἱ θεῶν ἀρχαίων λαῶν τῆς Μεσοποταμίας καὶ τῆς Αἰγύπτου εἶχαν τερατώδεις μορφές, συνήθως μορφῆς σαρκοβόρων θηρίων καὶ ἀρπακτικῶν πτηνῶν.

Σὲ νεώτερες, βέβαια, ἐποχές, ἡ θρησκευτικότητα ἀπέβαλε τὸ τρομακτικὸ καὶ θηριώδη χαρακτῆρα τῆς καὶ οἱ θεοὶ, ἰδίως στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα, ἄρχισαν νὰ παριστάνονται μὲ ἀνθρώπινες καὶ ὄχι πᾶς ζωῶδεις μορφές. Ὡστόσο, καὶ οἱ νέοι, ἐξευγενισμένοι θεοὶ, ὅπως π.χ. οἱ Δώδεκα θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου (=οἱ οὐράνιοι θεοὶ), δὲν ἔπαυσαν νὰ εἶναι φοβεροὶ καὶ τρομεροὶ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους. Ἐνα βασικὸ χαρακτηριστικὸ καὶ τῶν θεοτήτων αὐτῶν ἦταν ἡ ἀντιπαλότητά τους πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Ὁ Ὅμηρος, τὸν Θεὸ Δία, «τὸν πατέρα ἀνδρῶν τε θεῶν τε», τὸν ὀνομάζει «νεφεληγερέτην» (=συννεφομαζευτῆ) καὶ «τερπικέρανον» (=τερπόμενο νὰ κερανοβολεῖ ἀνθρώπους).

Ἡ δοξασιά αὐτῆ τοῦ τρομεροῦ θεοῦ, εἶχε τὶς ἐξῆς συνέπειες στὴ θρησκευτικότητα τῶν πρωτογόνων:

Πρῶτον, τὴν κυριαρχία τοῦ φόβου στὴ σχέση τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὸν Θεό. Εἰδώλια τῆς 3ης χιλιετίας π. Χ. ποὺ βρέθηκαν στὴ Μεσοποταμία, παριστάνουν ἀνθρώπους τῆς ἐποχῆς σὲ στάση προσευχῆς καὶ λατρείας, μὲ μάτια διογκωμένα, γεμάτα φόβο καὶ τρόμο³. Οἱ ναοὶ καὶ τὰ ἱερὰ τῶν ἀρχαίων αὐτῶν Θεῶν ἦταν συνήθως ἄβατα γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, κι αὐτὸς ἀκόμη ὁ Παρθενώνας τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν. Κατὰ τὴν ἐορτὴ τῶν Παναθηναίων, ὅταν ἡ ἱερὴ πομπὴ ἔφτανε στὴν Ἀκρόπολη, οἱ λάτρεις τῆς θεᾶς Ἀθηνᾶς στέκονταν ἔξω καὶ γύρω ἀπὸ τὸν Παρθενώνα. Κανεὶς δὲν εἰσερχόταν στὸ ἐσωτερικὸ του.

Δεύτερον, τὴν προσπάθεια ἐξευμενισμοῦ τῶν τρομερῶν αὐτῶν θεοτήτων. Οἱ ἀρχαῖοι ἦταν πρακτικοὶ ἄνθρωποι. Γιὰ ὅλα τὰ θέματα τῆς ζωῆς εὗρισκαν ἄμεσες καὶ πρακτικὰς λύσεις. Στὴν κοινωνικοπολιτικὴ τους ζωὴ, προσπαθοῦσαν νὰ ἔχουν καλὰς σχέσεις μὲ τοὺς αὐταρχικοὺς καὶ τυραννικοὺς ἄρχοντες, ἐξευμενίζοντάς τους μὲ πολλὰ καὶ πλούσια δῶρα. Μιὰ καὶ οἱ θεοὶ, οἱ οὐράνιοι αὐτοὶ ἄρχοντες, ἦταν ἐξίσου τρομεροὶ καὶ φοβεροὶ μὲ τοὺς ἐπίγειους, ὁ τρόπος προσέγγισής τους ἔπρεπε νὰ εἶναι ὁ ἴδιος: ὁ ἐξευμενισμὸς

τους δηλαδή με πλούσια δώρα, με **θυσίες**, που ήταν συνήθως προσφορές καρπών και ζώων, όπως π.χ. ή εκατόμβη, θυσία 100 βοδιών, μερικές δε φορές και ανθρώπων (πρβλ. τις παραδόσεις των αρχαίων Έλλήνων για τις ανθρωποθυσίες, της Ίφιγένειας στην Αλίδα και των 7 αγοριών και 7 κοριτσιών, που θυσίαζαν οι Άθηναίοι κάθε 9 χρόνια στο Μινώταυρο!).

Όστόσο, η θείκη αποκάλυψη, προφορική και γραπτή, αποκατέστησε την εικόνα του αληθινού Θεού και καθιέρωσε νέους τύπους θρησκευτικότητας. Ο Θεός της Αποκαλύψεως δεν είναι πια «τροπικέρανος», αλλά «οϊκτίρμων και ελεήμων, μακρόθυμος και πολυέλεος». Ο αληθινός Θεός, «*οὐκ εἰς τέλος ὀργισθήσεται, οὐδὲ εἰς τὸν αἰῶνα μνηεῖ*»⁴ (Ψαλμ. 102, 8-9). Ο Κύριος, ἑξάλλου, ἀπεκάλυψε ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι «πατέρας» των ανθρώπων (Λουκ. στ' 36).

Ἡ Ἐκκλησία, στή συνέχεια, ἐκπνεύματωση ἀπόλυτα καὶ τὴν ἔννοια καὶ τὸν τρόπο τῆς «θυσίας». Στὴ χριστιανικὴ καὶ εἰδικότερα στὴν ὀρθόδοξη Ἐκκλησία, «προσφορὰ» εἶναι κυρίως ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος ποὺ προσφέρονται γιὰ νὰ γίνουν Σῶμα καὶ Αἷμα Χριστοῦ καὶ «τροφή τοῦ κόσμου». Καὶ «θυσία» εἶναι «ἡ λειτουργικὴ καὶ ἀναίμακτος θυσία», ποὺ προσφέρθηκε ἐφάπαξ πάνω στο Σταυρό, τὶς σωτήριες συνέπειες τῆς ὁποίας οἰκειοποιούνται οἱ πιστοί, κάθε φορὰ ποὺ τελεῖται τὸ Μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας!

Ἐν τούτοις, καὶ σὲ παλαιότερα χρόνια καὶ σήμερα ἀκόμη, ἀπὸ μερικοὺς λειτουργοὺς τῆς Ἐκκλησίας ἐπαναπροβάλλεται συχνὰ-πυκνὰ ἡ μορφή τοῦ φοβεροῦ καὶ τρομεροῦ Θεοῦ, πολλοὶ δὲ χριστιανοὶ ἑξακολουθοῦν νὰ ἀντιμετωπίζουν τὸν Θεὸ με ἓνα πρωτόγονο φόβο... Ἡ πρωτόγονη αὐτὴ στάση μπροστὰ στὸν Θεὸ ἐκδηλώνεται σὲ ὅλες σχεδὸν τὶς ἐκδηλώσεις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς καὶ εὐλάβειας καὶ εἰδικότερα:

α) Στὸ **κῆρυγμα**. Κατὰ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ εὐαγγελικοῦ καὶ χριστιανικοῦ λόγου, χρησιμοποιοῦνται μερικές φορές ἐκφράσεις καὶ εἰκόνες ποὺ ἀναβιώνουν τὸν φοβερὸ τρομερὸ Θεὸ των πρωτογόνων. Ἐκφράσεις σὰν κι' αὐτές: «Θὰ σὰς κάψει ὁ Θεός!»! «Ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ!»! κ.ἄ. ἀπαντῶνται συχνὰ-πυκνὰ στὸ προφορικὸ καὶ γραπτὸ κῆρυγμα.

Ἡ τακτικὴ ὅμως αὐτὴ, ἐκτὸς τοῦ ὅτι εἶναι σαφῶς ἀντιευαγγελικὴ καὶ ἀντιχριστιανικὴ, εἶναι καὶ λαθε-

μένη. Εἶναι λαθεμένη, πρῶτον, **θεολογικά**. Διότι, ὄχι μόνο παρουσιάζει μιὰ κακέκτυπη εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀποδίδει στὸν Θεὸ ἀρνητικὲς ἐνέργειες καὶ πράξεις, ὅπως π.χ. ὀργή, ἐκδίκηση, τιμωρία κ.λπ. Ὁ Θεὸς ὅμως εἶναι ἄκακος καὶ ἐκ φύσεως «ἀγαθός» (Ματθ. ιζ' 19), χωρὶς συναισθηματικὲς μεταπτώσεις καὶ διακυμάνσεις. Δεύτερον, εἶναι λαθεμένη **ποιμαντικά**. Διότι, με καταλογισμὸ τῆς εὐθύνης στὸν Θεὸ, γιὰ ὅσα συμβαίνουν στὸν κόσμον καὶ τὴ ζωὴ, οἱ ἄνθρωποι, ποὺ εἶναι καὶ οἱ κυρίως ὑπεύθυνοι γιὰ τὴ μεταπτωτικὴ κακοδαιμονία (φυσικὸ καὶ ἠθικὸ κακό), ἀπαλλάσσονται πάσης εὐθύνης. Εἶναι ὅμως ὀλέθριο γιὰ τοὺς ἀνθρώπους νὰ σχηματίζουν τὴν ἐντύπωση πὼς γιὰ ὅ,τι συμβαίνει στὴ ζωὴ ὑπεύθυνος εἶναι ὁ Θεὸς καὶ ὄχι οἱ ἴδιοι.

Οἱ λειτουργοὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἐπομένως, πρέπει νὰ τονίζουν κυρίως τὴν ἀγαθότητα, τὴν ἀνεξικακία καὶ τὴ μακροθυμία τοῦ Θεοῦ, καθὼς ἐπίσης καὶ τὴν ἀπόλυτη **προσωπικὴ εὐθύνη** ποὺ ἔχει κάθε ἄνθρωπος γιὰ ὅ,τι τοῦ συμβαίνει στὴ ζωὴ. Μὲ μιὰ τέτοια τοποθέτηση, ὁ λειτουργὸς τῆς Ἐκκλησίας ἔχει πολὺ περισσότερες πιθανότητες νὰ συγκλονίσει καὶ νὰ συγκινήσει τὸν ἄνθρωπον, παρὰ με ἀπειλὲς καὶ ἀφορισμούς. Ἐκεῖνο ποὺ προέχει εἶναι νὰ συναισθανθεῖ ὁ ἄνθρωπος τὴν εὐθύνη ποὺ ἔχει γιὰ τὴ ζωὴ του, νὰ συντριβεῖ ὁ ἐγωϊσμός του, γιὰ νὰ ὀδηγηθεῖ στὴ Μετάνοια!

β) Στὸ **χαρακτήρα τῆς «δωρεᾶς»**. Πολλοὶ χριστιανοὶ, προσφέροντας στὴν Ἐκκλησία δώρα, μερικές μάλιστα φορές πολὺτιμα καὶ πανάκριβα, ἔχουν τὴν ἐντύπωση ὅτι εὐχαριστοῦν ἰδιαίτερα τὸν Θεὸ, ἴσως δὲ ὅτι καὶ τὸν ὑποχρεώνουν! Δὲν πρόκειται βέβαια γιὰ τὶς προσφορὲς καὶ τὶς ἐλεημοσύνες ποὺ κάνουν οἱ χριστιανοί, κατὰ τὶς εὐαγγελικὲς ἐπιταγές, ἀλλὰ γιὰ τὶς περιπτώσεις «δωρητῶν» ποὺ κατὰ τὰ ἄλλα δὲν ἔχουν καμιά σχέση με τὴν ἐκκλησιαστικὴ καὶ εὐχαριστιακὴ κοινότητα.

Γι' αὐτὸ καὶ οἱ λειτουργοὶ τῆς Ἐκκλησίας πρέπει συχνὰ-πυκνὰ νὰ ἀναπτύσσουν στοὺς χριστιανοὺς τὸ χριστιανικὸ νόημα τῆς «δωρεᾶς» καὶ «θυσίας». Εἶναι προτιμότερο νὰ ἔχουμε πτωχότερους σὲ διακόσμηση ναοῦς, ἀλλὰ πλουσιώτερες ἐκκλησιαστικὲς κοινότητες, με γνήσιους καὶ ἀληθινούς πιστούς.

Στὴ σειρά «Φυλλάδια ἐπικαιρότητας» κυκλοφοροῦν καὶ τὰ τεύχη:

- * ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ Ι. ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΕΩΣ ὅπως βιώνεται στὴν Ὄρθόδοξη Ἐκκλησία (τοῦ Βασ. Μουστάκη, †).
- * ΠΩΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΕΤΑΙ ΤΟ ΠΕΝΘΟΣ.
- * ΤΟ ΑΛΛΑΘΗΤΟ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ (κριτήριο καὶ βάση ἐνότητος), τοῦ Καθηγ. Παν. Ι. Μπούμη.

1. Περισσότερα γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ, βλ. στὴ μελέτη μας, «Ἄνθρωπος καὶ φυσικὸ περιβάλλον».

2. Βλ. Ν. Παπαχατζή, «Ἡ Θρησκεία στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα», σελ. 61.

3. «Σ' ὅλες τὶς ἐποχές, οἱ ἀπλοὶ ἄνθρωποι στέκονταν με μεγάλο φόβο μπροστὰ στὶς εἰκόνες τῶν δαιμόνων αὐτῶν». Ν. Παπαχατζή, ὅπ. π., σελ. 61.

4. Σὲ ἀντίθεση με ὅ,τι ἴσχυε στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα, ὅπου ἡ λέξη «μῆνις», ἀπὸ τὸν Ὅμηρον καὶ ἔπειτα, ἐχρησιμοποιεῖτο γιὰ τὴ δήλωση τῆς ὀργῆς τῶν Θεῶν.

Τὰ αὐτονόητα . . .

Τοῦ κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ἀναπλ. Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Μικρὲς εὐεργεσίες

Σκέπτομαι πόσες ζωὲς χρήσιμες κυκλοφοροῦν δίπλα μας, τῶν ὁποίων θεωροῦμε αὐτονόητη τὴ χρησιμότητά τους, σὰ νὰ μᾶς τὴ χρωστᾶνε. Ἀπολαμβάνουμε τὰ ὀφέλη τους, χωρὶς κἄν νὰ διερωτηθοῦμε ἂν ὄντως τὰ δικαιούμεθα. Εἶναι παράδοξο πόσο εὐκόλα καρπούμεθα διευκολύνσεις πού μᾶς παρέχουν καὶ τὶς ἀντιπαρερχόμαστε, χωρὶς κἄν νὰ μᾶς ἐντυπωσιάσουν, βέβαιοι γιὰ τὶς συνεχόμενες ἐπαναλήψεις τους. Σὰν ἄρθρα περιοδικῶν πού ἡ λεξούλα «συνεχίζεται» στὸ τέλος μᾶς ἐφυσχάζει γιὰ τὴν ἐπόμενη συνέχεια.

Κι αὐτὲς οἱ παροχὲς προέρχονται ἀπὸ χίλιες δυὸ κατευθύνσεις. Αὐτονόητο μὲ τὸ ἀνοιγμα τῆς βρύσης νὰ ῥεχται τὸ νερό· αὐτονόητο μὲ τὸ πάτημα τοῦ διακόπτη ν' ἀνάβει τὸ φῶς ἢ νὰ ζεσταίνεται τὸ μάτι ἢ νὰ δροσιζόμαστε μὲ τὸν ἀνεμιστήρα. Αὐτονόητο νὰ κόβουμε τοὺς καρπούς ἀπὸ τὰ δέντρα, νὰ συλλέγουμε τὰ ὀπωρικά, νὰ θερίζουμε τὸ σῆμα, νὰ ψαρεύουμε. Αὐτονόητο ὁ ἥλιος νὰ βγαίνει, ἡ βροχὴ νὰ ποτίζει τὴ γῆ.

Αὐτονόητο νὰ βρίσκουμε τὴν ἐφημερίδα στὰ περίπτερα, τὰ κουλούρια στὸν ταμπλά τοῦ κουλουρά, τὴ ζεστὴ φρατζόλα στὸ φούρνο καὶ κάθε εἶδος ἐμπορεύματος στὰ μαγαζιά. Ὁ ἄλλος, πιστεύουμε, εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ μᾶς τὰ παρέχει μὲ τὴν καταβολὴ τοῦ ἀντιτίμου ἐκ μέρους μας. Αὐτὸς εἶναι ὁ νόμος τῆς ἀγορᾶς: ζήτησι, προσφορά, τελειώσαμε, ξοφλήσαμε κάθε ὑποχρέωση.

Μόνο ὅταν ὅλα αὐτὰ περικοποῦν κάποια στιγμή αἰσθανόμαστε ὅτι τὰ αὐτονόητα δὲν ἦταν καὶ τόσο αὐτονόητα. Σημασία ἔχει νὰ τὸ ἀντιληφθοῦμε πρὶν ἀπὸ τὴν ἔλλειψή τους. Γιατὶ τότε θὰ εἶναι πλέον ἀργὰ γιὰ νὰ μπορέσουμε στὴν αὐτονόητη λήψη πού πιστεύαμε, ν' ἀνταποδώσουμε τὴν ὄχι καὶ τόσο αὐτονόητη ἀπὸ τοὺς περισσοτέρους στάση εὐχαριστίας, ὡς συναίσθηση τῶν μικρῶν αὐτῶν εὐεργεσιῶν πού τακτοποιοῦν καὶ ρυθμίζουν τὴ ζωὴ μας.

Μέγα ἔλεος

Συνήθως ὅμως περνᾶμε ἀσυναίσθητα δίπλα σ' ὅλα αὐτὰ. Μιὰ ζωὴ συμπεριφερόμαστε ὡς «ἐλθόντων, ἰδόντων, ἀντιπαρῆλθεν», ἂν καὶ γιὰ τὸ «ἰδόντων» ἔχω ἰσχυρὲς ἀμφιβολίες. Οἱ ἄνθρωποι ἔχουμε χά-

σει τὴν ὄρασή μας. Βλέπουμε κατ' εὐφημισμὸν. Κι ἂν δὲν βλέπεις, δὲν παρατηρεῖς, κι ἂν δὲν παρατηρεῖς δὲν συγγρατεῖς τίποτε, δὲν ἀντιλαμβάνεσαι τί συμβαίνει καὶ τί σοῦ συμβαίνει καὶ τί σημαίνει νὰ δέχεσαι ὅλες αὐτὲς τὶς «δωρεές».

Γιατὶ, τελικὰ, πρόκειται γιὰ δωρεὲς ἔστω κι ἂν τὶς πληρώνεις. Εἶναι μάλιστα φορὲς πού τὶς περισσότερες ἀπ' αὐτὲς τὶς ἀπολαμβάνεις χωρὶς ἀντικαταβολή, δωρεάν. Ἐξᾴλλου ὅποιαδήποτε τιμὴ καὶ νὰ προσφέρεις δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ θεωρηθεῖ ὡς ἀντί-τιμο.

Σημασία ἔχει ν' ἀντιληφθεῖς ὅτι, τελικὰ, δὲν δικαιούσαι τίποτε δικαιωματικὰ κι ὅτι ὅλα ὅσα σοῦ δίδονται ἀπὸ τὸ πιὸ παραμικρὸ ὡς τὸ πιὸ μεγάλο εἶναι ἔλεος γιὰ σένα.

Πόρρω ὅμως ἀπέχουμε σήμερα ἀπὸ μιὰ τέτοια στάση. Στὴν ἐποχὴ τῶν διεκδικήσεων καὶ τῶν ἀνταγωνισμῶν ὅλα εἶναι δικαιώματα καὶ μάλιστα κεκτημένα ἢ ὑπὸ κατάκτηση. Ὅποτε ὅταν δικαιούσαι κάτι, πῶς νὰ εὐχαριστήσεις ὅταν τὸ λαμβάνεις ἢ πῶς νὰ ἀντιληφθεῖς ὅτι ὁ ἄλλος στὸ προσφέρει ἀπὸ δική του διάθεση κι ὄχι ἐπειδὴ ὑποχρεοῦται νὰ στὸ δώσει. Καὶ τέλος πάντων νὰ καταλάβεις, ὅτι κάτι πρέπει καὶ σὺ ν' ἀντιπροσφέρεις, νὰ βάλεις τὸ μικρὸ κόπο σου σὰν ελάχιστο δεῖγμα συμμετοχῆς ἢ τουλάχιστὸ νὰ μὴ τὸ θεωρεῖς ὡς αὐτονόητο.

Ἡ μόνη ἀντικαταβολὴ

Ὁ Θεός, ὅπως μᾶς εἶναι γνωστὸ ἀπὸ τὴν Ἀγία Γραφή καὶ τὴν ἀνθρώπινη ἐμπειρία, «ἀνατέλλει τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς» καθημερινὰ (Ματθ. ε' 54). Αὐτὸ εἶναι αὐτονόητο γιὰ ὅλους μας. Δὲν ἦταν ὅμως τὸ ἴδιο αὐτονόητο γιὰ τοὺς μικροὺς βραζιλιάνους σ' ἓνα ὄρεινὸ χωριὸ τῆς Βραζιλίας ὅπως τοὺς παρουσιάζει στὴ θαυμασία ταινία του «Μαῦρος Ὀρφέας» ὁ Γάλλος σκηνοθέτης Ρενουάρ.

Κάθε πρωτὶ ξύπναγαν μὲ τὴν ἀμφιβολία ἂν ὁ ἥλιος θὰ ἐμφανιζόταν καὶ πάλι. Κι ἐπιαναν τὴν κορυφὴ ἐνὸς λόφου κοιτάζοντας πρὸς τὴ θάλασσα ἀπ' ὅπου ἀναμενόταν νὰ φανεῖ, μὲ τὴν ἀγωνία στὰ ματάκια τους: θὰ ρθεῖ ἢ μπορεῖ καὶ νὰ τὸ ξέχασε; Σιγώπαιζαν τὶς κιθάρες τους μήπως καὶ ἡ μουσικὴ ἐφελκύσει τὴν ἔλευσή του καὶ ξέσπαγαν

Οι κυβερνήσεις τής Ευρωπαϊκής Κοινότητας μπροστά στο πρόβλημα τών αιρέσεων και τής παραθροσκείας

Τού π. ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΥ, Δρ. Θεολ. - Δρ. Φιλολ.

Πρόλογος

Ἡ δεκαετία τοῦ 1990 προσδιορίζεται ἀπό μιὰ νέα στάση ἀπέναντι στοῦ θρησκευτικοῦ χώρου καὶ στὴν ἀξιολόγησή του. Αὐτὸς ὁμως ὁ χώρος μεταβάλλεται οὐσιωδῶς. Πολλοὶ ἄνθρωποι ἀναζητοῦν τὶς πνευματικὲς τους ρίζες καὶ ἐπανεκτιμοῦν τὴ θέση τους μέσα στὴν Ἐκκλησία. Ἄλλοι καταφεύγουν σὲ ποικίλες αἵρέσεις καὶ παραθροσκευτικὲς ομάδες ζητώντας λύση στὰ ὑπαρξιακά τους προβλήματα. Ἡ θρησκευτικοποίηση τῆς πολιτικῆς καὶ ἡ πολιτικοποίηση τῆς θροσκείας εἶναι φαινόμενα τῆς δικῆς μας δεκαετίας. Ὁ φουνταμενταλισμὸς φαίνεται νὰ ἀπασχολεῖ κοινοβούλια καὶ διεθνεῖς ὀργανισμοὺς.

Σὲ πολλὲς περιπτώσεις ὁ «θροσκευτικὸς χώρος» καὶ εἰδικότερα ὁ χώρος, στὸν ὁποῖο κινοῦνται ποικίλες νεοπροτεσταντικὲς καὶ ιδιαίτε-

σὲ ἰσχυρὲς χαρᾶς μόλις ξεμυτοῦσε, εὐχαριστημένο πού ἀνταποκρίθηκε στὸν κόπο τους καὶ γιὰ μιὰ ὀλόκληρη μέρα θὰ τὸν εἶχαν νὰ τοὺς φωτίζει, νὰ τοὺς ζεσταίνει νὰ ἀπομακρύνει τὶς σκιὲς καὶ τὰ σκοτάδια.

Αὐτὰ τὰ παιδιά μοῦ θύμιζαν πανάρχαιες συνήθειες τῶν ἀνθρώπων πού μὲ τὴν ὀρθρινὴ ἐμφάνιση τοῦ ἡλίου ἀνέπεμπαν δοξολογίες στὸν Ἰψιστο. Ἐμεῖς οἱ χριστιανοί, στὸ μέτρο πού ἡ λειτουργικὴ ζωὴ διατηρεῖ ὅλες ἐκεῖνες τὶς λεπτότατες εὐαισθησίες γιὰ ἀναγνώριση ἀπὸ ἐκεῖ πού προέρχονται οἱ μικρὲς καὶ μεγάλες προσφορὲς καὶ τὰ δωρήματα, ἐκφράζουμε τὰ αἰσθήματα καὶ τὴν εὐγνωμοσύνη πού μᾶς πλημμυρίζει στὸ τέλος τοῦ Ὀρθρου μὲ τὴ μεγάλη Δοξολογία: «Δόξα σοι τῷ δεῖξαντι τὸ φῶς. Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῶ...», καὶ τὸν εὐχαριστοῦμε «διὰ τὴν μεγάλην του δόξαν». Ἦδη μετὰ τὸ ἐγερθῆναι ἀπὸ τοῦ ὕπνου εἶχαμε εὐχηθεῖ: «Λάμψον ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν τὸν ἀληθινὸν Ἡλιον τῆς δικαιοσύνης σου». Ἡλιος ἡλιον ἐπικαλεῖται...

Αὐτὴ μας ἡ στάση, μαθητευθεῖσα στὴ Θ. Λειτουργία μπορεῖ νὰ κλιμακώνεται καὶ πρὸς τὰ ἔξω, ὅταν συναντᾶμε τὴν καθημερινότητα καὶ συναλλασσόμαστε μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, τὰ ὑπόλοιπα πλάσματα τοῦ Θεοῦ καὶ ὅλα ἐκεῖνα τὰ πράγματα πού τόσο χρησιμεύουν στὴ ζωὴ μας. Μιὰ τέτοια στάση κάνει τότε καὶ τὴ δική μας ζωὴ αὐτονόητα... χρήσιμη.

ρα παραθροσκευτικὲς ομάδες συνιστᾶ ἀπειλὴ γιὰ τὴν ἀνθρώπινη προσωπικότητα, γιὰ τοὺς δημοκρατικούς θεσμούς, γιὰ τὸν πολιτισμὸ μας καὶ ἀκόμη καὶ γιὰ τὴν ὀικονομικὴ ζωὴ τῆς Ἐνωμένης πλέον Εὐρώπης.

Πῶς ἀντιλαμβάνονται τὸ πρόβλημα ξένοι πολιτειακοὶ παράγοντες καὶ ἄλλες εὐρωπαϊκὲς κυβερνήσεις; Ποιὲς δυνατότητες ἐπιτρέπουν ἢ ἐπιβάλλουν τὰ Συντάγματα τῶν ἐλευθέρων χωρῶν, προκειμένου νὰ προστατευθοῦν ἔννομα ἀγαθὰ, συνταγματικὰ κατοχυρωμένα ἢ ἀκόμη καὶ οἱ ἀξίες, πάνω στὶς ὁποῖες θεμελιώνονται τὰ Συντάγματα τῶν χωρῶν μελῶν τῆς Κοινότητας;

Μ' αὐτὰ τὰ ἐρωτήματα ἀσχολεῖται ἡ σειρά τῶν ἀρθρῶν πού θὰ ἀκολουθήσει.

I.

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ

Ἡ Ὀμοσπονδιακὴ Κυβέρνηση τῆς Γερμανίας καταπιάστηκε μὲ τὸ θέμα τῶν ἀκραίων αἵρέσεων καὶ τῆς παραθροσκείας, ὄχι γιὰ λόγους θροσκευτικούς· τὸ Σύνταγμα τῆς χώρας προβλέπει οὐδετερότητα σὲ θέματα θροσκείας καὶ κοσμοθεωρίας. Καταπιάστηκε λοιπὸν μ' αὐτὸ τὸ θέμα, ἐπειδὴ οἱ αἰρετικὲς καὶ παραθροσκευτικὲς ομάδες θεωρήθηκαν ἀπειλὴ γιὰ τὴν προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου καὶ κυρίως τῶν νέων καὶ γιὰ τὶς θεμελιώδεις συνταγματικὲς ἀξίες. Οἱ γερμανικοὶ πολιτειακοὶ φορεῖς, προκειμένου νὰ ἀναφεροῦν στὶς ομάδες πού μᾶς ἀπασχολοῦν, χρησιμοποιοῦν τοὺς ὄρους «θροσκείες τῆς νεότητος» ἢ «αἵρέσεις τῆς νεότητος».

Ἡ Ὀμοσπονδιακὴ ὑπουργὸς Νεότητος, Οἰκογενείας καὶ Ὑγείας κυρία Anje Huber, στὸν πρόλογο τῆς ἐπίσημης Ἐκθεσης τῆς Ὀμοσπονδιακῆς Κυβερνήσεως τῆς Γερμανίας, ἀναφορικὰ μὲ τὶς ομάδες αὐτὲς, γράφει πὼς «σκοπὸς αὐτῆς τῆς Ἐκθεσης τῆς Ὀμοσπονδιακῆς Κυβερνήσεως δὲν εἶναι μιὰ θετικὴ ἢ ἀρνητικὴ ἀξιολόγηση πεποιθήσεων. Αὐτὸ πού μὲ ἐνδιαφέρει εἶναι ἀποκλειστικὰ ἡ προστασία τῆς νεότητος καὶ τῆς οἰκογένειας, πού θεμελιώνεται στὸ Σύνταγμα. Πολλοὶ νέοι ἄνθρωποι, πού δραστηριοποιοῦνται στὶς ομάδες πού ἀναφέρονται ἐδῶ, ὑπέστησαν σ' αὐτὲς σοβαρὲς ψυχικὲς βλάβες. Ἀπὸ ἐδῶ ἀκριβῶς προκύπτει γιὰ μένα τὸ καθήκον νὰ ἐπισημάνω αὐτὲς τὶς

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΣ

* ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΒΙΒΛΙΚΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ. Τοποθεσίες, ευρήματα, γεγονότα.

Μία μνημειώδης έκδοση τής 'Απ. Διακονίας, ἀληθινὸς πανδέκτης πληροφοριῶν θρησκευτικοῦ καὶ ἀρχαιολογικοῦ ἐνδιαφέροντος. Ὅ,τι ἔχει σχέση με πρόσωπα, τόπους καὶ γεγονότα τής Παλαιᾶς καὶ τής Καινῆς Διαθήκης. Ἐξ ὁλοκλήρου τυπωμένο σὲ χαρτὶ ἰλλουστρασιὸν καὶ τετραχρωμία. Κατάλληλο γιὰ παιδιά, μαθητές, καθηγητές καὶ ἱστορικούς. (Σχῆμα 24X29 ἐκ., σελ. 200).

* Ἀρχιμ. Εὐσεβίου, ΜΙΚΡΗ ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ.

Πρόκειται γιὰ μεταφορὰ στὴ νεοελληνικὴ γλῶσσα ἐκλεκτῶν φιλοκαλικῶν κειμένων κατ' ἐπιλογὴν, πὸ σκοπὸ ἔχει τὴν ἄμεση ἐπαφὴ τοῦ νεοέλληνα ὀρθόδοξου πιστοῦ με τὴ σκέψη καὶ ἐμπειρία τῶν μεγάλων ἀσκητικῶν Πατέρων τής Ἐκκλησίας μας. (Σχῆμα 14X21 ἐκ., σελ. 304).

* Ἐπισκόπου Ἀχελώου κ. Εὐθυμίου, ΕΙΚΟΝΙΖΟΝΤΑΣ ΤΟΝ ΘΕΟ. Χριστιανικὴ ἀγωγή παιδιῶν προσχολικῆς ἡλικίας. Βοήθημα γιὰ Γονεῖς καὶ Ἀναδόχους (Σειρὰ Α', 0-2 ἐτῶν).

Εἶναι τὸ πρῶτο ἀπὸ τὰ 4 χρήσιμα βοηθήματα πὸ θὰ διευκολύνουν τοὺς Γονεῖς καὶ Ἀναδόχους στὴ σωστὴ χριστιανικὴ ἀγωγή τῶν βρεφῶν καὶ τῶν νηπίων (ἕως 5 ἐτῶν), κατάλληλο ἀκόμη καὶ γιὰ

Βρεφοκόμους, Παιδοκόμους, Νηπιαγωγούς. (Σχῆμα 21X28 ἐκ., σελ. 84).

* Μητροπολίτου Δημητριάδος κ. Χριστοδούλου, «ΝΑ ΣΑΣ ΖΗΣΕΙ!...». Μιὰ προσέγγιση στὸ Μυστήριον τοῦ Βαπτίσματος.

Πρόκειται γιὰ μιὰ πρωτότυπη έκδοση ἢ ὁποία, με ἀπλὰ λόγια καὶ πολλὲς ἐγχρωμες φωτογραφίες, φιλοδοξεῖ νὰ ἐνημερώσει ὑπεύθυνα τοὺς γονεῖς πὸ ἐτοιμάζονται νὰ βαπτίσουν τὸ παιδί τους. Ἐνδείκνυται ὡς τὸ πλέον κατάλληλο γιὰ νὰ προσφέρεται ἀπὸ τοὺς ἱεροὺς ναοὺς στοὺς γονεῖς καὶ ἀναδόχους πρὸς ἐνημέρωσή τους, πρὶν ἀπὸ τὸ Μυστήριον τοῦ Βαπτίσματος. (Σχῆμα 17X24 ἐκ., σ. 24).

* Καθηγ. Ἀθανασίου Ι. Δεληκωστοπούλου, Η ΠΙΣΤΗ ΤΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ.

Ἀπλοποιημένη ὀρθόδοξη δογματικὴ, διατυπωμένη με φραστικὴ ἀκρίβεια καὶ δογματικὴ διαύγεια. Ἀπευθύνεται ὄχι μόνο στὸν ἀπλό χριστιανό, ἀλλὰ καὶ στὸν μέσο μορφωμένο καὶ τὸν ἐπιστήμονα. (Σχῆμα 20,5X12,5 ἐκ., σελ. 224).

Γράφατε: Ἰασίου 1 - 115 21 Ἀθήνα, τηλέφωνο 722.8008, Fax 723.8149.

Ἀπευθύνεσθε: Βιβλιοπωλεῖο Ἀποστ. Διακονίας, Δραγατσάνου 2, Πλατ. Κλαυθμώνος, τηλέφ. 322.8637.

ἀμφίβολες πρακτικὲς, ὥστε νὰ προειδοποιήσω νέους ἀνθρώπους καὶ τοὺς οἰκείους τους» (Jugendreligionen in der Bundesrepublik Deutschland. Reihe: Berichte und Dokumentationen 21. Stand: Februar 1980, σ. 3).

α) Τὰ γνωρίσματα τῶν «Θρησκείων τῆς Νεότητος»

Ποιά εἶναι τὰ «γνωρίσματα» ἢ τὰ χαρακτηριστικὰ σημεῖα μιᾶς ομάδας, τὰ ὁποία τὴν ἐντάσσουν στὶς «θρησκείες» πὸ χαρακτηρίζονται καταστροφικὲς γιὰ τὴν προσωπικότητα τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἰδιαίτερα τῶν νέων; Τὸ θέμα αὐτὸ τέθηκε σὲ εἰδικὴ «ἀκρόαση» (HAERING) τῆς διακομματικῆς «Ἐπιτροπῆς γιὰ τὴ Γυναίκα καὶ τὴ Νεότητα», στὰ πλαίσια τῆς Συνεδρίας τῆς 9ης Ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους 1991. Σ' αὐτὴ τὴν «ἀκρόαση» ἐκλήθησαν εἰδικοί ἐμπειρογνώμονες, με σκοπὸ νὰ ἐνημερώσουν τοὺς βουλευτὲς ὄλων τῶν κομμάτων τῆς Ἐπιτροπῆς. Κατ' αὐτὴν, ὁ Δρ. Κ. ἀνέφερε ὅτι οἱ «Θρησκείες τῆς Νεότητος» ἰσχυρίζονται πὸς ἔχουν:

— Μία συνταγὴ σωτηρίας.

— Μία ἐσωτερικὴ ομάδα, πὸ ἐκλαμβάνεται ὡς ἡ σώζουσα οἰκογένεια.

— Ἐνα ζῶντα ἅγιο Δάσκαλο.

Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ τὰ χαρακτηριστικὰ, σ' αὐτὲς τὶς ομάδες παρατηροῦνται:

— Αὐστηροὶ Κανονισμοί,

— Περιφρόνηση τῆς λογικῆς,

— Ἱεραρχικὲς διοικητικὲς δομές,

— Περιορισμοὶ τοῦ τρόπου ζωῆς ἀπὸ ξένους,

— Πρόσκληση γιὰ ἀνεπιφύλαχτη παραδόση,

— Ὑποταγὴ στὸ Δάσκαλο, προσωπολατρεία,

— Ἐπιθετικὲς μεθόδους προπαγάνδας,

— Οἰκονομικὴ ἐκμετάλλευση,

— Ἀμφίβολη στάση ἀπέναντι στὸ γάμο, στὴν οἰκογένεια, στὸ ἐπάγγελμα, στὴν κοινωνία, στὸ σέξ.

Ὅλα αὐτὰ ἀποδεικνύουν πὸς οἱ ομάδες αὐτὲς ἀπειλοῦν βασικὰ ἔννομα ἀγαθὰ καὶ συνταγματικὰ κατοχυρωμένα δικαιώματα, τὰ ὁποία ἡ Πολιτεία ἔχει συνταγματικὸ καθήκον νὰ προστατεύσει.

(Συνεχίζεται)

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Άριστα 20!

Ἡ Παιδεία, ἀσφαλῶς, δὲν εἶναι αὐτὴ πὺν ὄλοι ἐπιθυμοῦμε. Οἱ αἰτίες πολλές. Καταλήψεις δίνουν καὶ παίρνουν. Ἀκατάληπτα συνθήματα κυκλοφοροῦν. Οἱ μαθητὲς – εὐτυχῶς ὄχι... ὄλοι – θεωροῦν ὡς καλλίτερο μάθημα τὸ... διάλειμμα. Πολλοὶ μέμφονται τὰ παιδιὰ, γιὰ τὸ κατάντημα αὐτὸ· ἄλλοι τοὺς γονεῖς· ἄλλοι τοὺς ἐκπαιδευτικοὺς. Ἄλλοι ὄλους μαζί... Ὅπως ὅμως κι ἂν ἔχει τὸ πράγμα, ἡ σελήνη δὲν ἔχει μόνον ἀθέατη πλευρά. Τοῦ λόγου τὸ ἀσφαλὲς ὑπογραμμίζει τὸ Ε' Λύκειο Νέας Σμύρνης, ἀπ' ὅπου λάβαμε καταγγελία, στὴν ὁποία διαβάζουμε μεταξὺ ἄλλων:

«Μὲ ὄργη καὶ ἀγανάκτηση καταγγέλουμε τὴ βία πὺν προβάλλεται καὶ διαφημίζεται καθημερινὰ ἀπὸ τὰ Μέσα Μαζικῆς Ἐπικοινωνίας (ἐνημέρωσης - ψυχαγωγίας) μὲ ἔμφαση στὰ τηλεοπτικὰ μέσα καὶ στὸν κινηματογράφο μὲ χεῖριστες ταινίες ἐγκληματικότητας, πορνό, ἀνηθικότητας, διαστροφῆς καὶ ἀπανθρωπιᾶς καὶ μεθοδικὰ ἐπιβάλλεται ἡ ἀνοχὴ τῶν συνειδησεων στὴ βία, ἡ μίμηση τῆς βίας, ὁ φόβος, ἡ ἀνασφάλεια, ἡ ἀνταγωνιστικότητα, ἡ ἐριστικότητα, ἡ καταστροφικότητα, ὁ ἀρνητισμὸς, ὁ νεοαζιζισμὸς, ἡ τρομοκρατία καὶ ἡ αὐξηση τῆς κοινωνικῆς παθογένειας.

»Καταγγέλλουμε τὶς πλαστὲς ἀξίες καὶ τὰ εὐτελῆ πρότυπα πὺν προβάλλονται μὲ στόχο τὸν καταναλωτισμὸ, τὸν εὐδαιμονισμὸ... Φοβερὰ πληγμένοι ἀπὸ καταιγισμὸ κακῶν εἰκόνων καὶ μηνυμάτων καὶ γνωρίζοντας καλὰ – καὶ μὲ βάση τὰ δεδομένα τῆς ἐπιστήμης τῆς ψυχολογίας καὶ κοινωνιολογίας – τὴν τεράστια ἐπικινδυνότητα τῆς ἐπίδρασης τῶν θεαμάτων αὐτῶν πάνω στὸν ψυχισμὸ τοῦ ἀνθρώπου καὶ κυρίως τοῦ νέου πὺν βροίκεται ὑπὸ διαμόρφωση καὶ ἔχει ἀνάγκη ὑγιῶν ἀξιῶν καὶ ὑψηλῶν στόχων ἀρετῆς, ζητούμε:

α) Νὰ ἀπαγορευτεῖ νομοθετικὰ ἡ παραγωγή, ἡ διαφήμιση καὶ ἡ διάδοση ὄλων τῶν θεαμάτων καὶ ἀκροαμάτων πὺν προβάλλουν τὴ βία καὶ καταστροφικότητα.

β) Νὰ πάρουν τὶς εὐθύνες τοὺς ὄλοι οἱ ἀρμόδιοι φορεῖς λειτουργίας τῶν Μ.Μ.Ε. στὴν ἐπιλογή τῶν προγραμμάτων τοὺς, συνεργαζόμενοι μὲ καταξιωμένους πνευματικοὺς ἀνθρώπους καὶ ὄχι μὲ ἀνήθικους κερδοσκόπους.

Προσυπογράφουν ὁ Σύλλογος Γονέων καὶ Κηδεμόνων τοῦ Λυκείου, οἱ καθηγητὲς, οἱ μαθητικὲς κοινότητες.

–Μπράβο τοὺς! Παίρνουν ἀσφαλῶς 20!

SOS!

Γερνᾶ ἡ Ἑλλάδα... ἐπικινδύνα. Μέσα σὲ πενήντα χρόνια οἱ ἡλικιωμένοι τριπλασιάστηκαν. Ἀπὸ 500.000 πὺν ἦταν στὸ τέλος τοῦ πολέμου οἱ Ἕλληνες ἄνω τῶν 65 ἐτῶν, ξεπεροῦν σήμερα τοὺς 1.500.000, ἀποτελώντας τὸ 14% τοῦ πληθυσμοῦ. Τὸ μέλλον προβλέπεται ἀκόμη πὺν δυσάρεστο. Σὲ τριάντα χρόνια ἡ ἴδια ἡλικιακὴ ὁμάδα θὰ ἀποτελεῖ τὸ 19,3% τοῦ πληθυσμοῦ. Πιὸ ἀπλᾶ, τὸ 2020 ἕνας στοὺς πέντε Ἕλληνες θὰ εἶναι γέρος. Στὰ πλαίσια ἐρεῦνης – ἀπ' ὅπου τὰ στοιχεῖα αὐτὰ – διαπιστώθηκε ἐπίσης τὸ ἐξίσου ἀνησυχητικὸ: Οἱ γεννήσεις μειώνονται δραματικά. Ἀμέσως μετὰ τὸν πόλεμο σὲ κάθε Ἑλληνίδα ἱκανὴ πρὸς τεκνοποίηση ἀντιστοιχοῦσαν 2,3 παιδιὰ. Σήμερα ἡ ἀναλογία αὐτὴ ἔχει μειωθεῖ στὸ 1,4. Ἀνάλογα μὲ τὸν πληθυσμὸ γεννιοῦνται τὰ μισὰ παιδιὰ ἀπ' ὅσα γεννιοῦνταν πρὶν ἀπὸ 50 χρόνια. Στὶς χώρες τῆς ΕΟΚ, σὲ κάθε γυναίκα ἀντιστοιχεῖ 1,6 παιδί.

Δυστυχῶς, αὐτὰ...

Φωνὴ Ποιμένος

«Εἰς τὴν ἐποχὴν μας, κατὰ τὴν ὁποῖαν αἱ αἰρέσεις καὶ ἡ παραθρησκεία καταρτίζουν τὰ σχέδιά των εἰς τὰ διεθνή κέντρα των, διακινοῦν ἀνθρώπινον δυναμικὸν καὶ ὑλικά μέσα ἀνεξαρτήτως συνόρων, εἰσβάλλουν εἰς ὄλας τὰς κατὰ τόπους Ἐκκλησίας, ἀπειλοῦν τὴν ἐν Χριστῷ ἐλπίδα καὶ δημιουργοῦν μεγάλα κοινωνικὰ προβλήματα, εἶναι ἀνάγκη οἱ συνεργάται τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, οἱ ὅποιοι δραστηριοποιοῦνται εἰς τὴν ποιμαντικὴν βᾶσιν πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ὡς ἄνω προβλημάτων, νὰ προχωρήσουν εἰς στενὴν συνεργασίαν δυναμικοῦ χαρακτῆρος, ἔλε πὺν τυχὸν περιορισμοὺς γραφειοκρατικοῦ χαρακτῆρος...».

(Εὐγλωττο ἀπόσπασμα ἀπὸ Μήνυμα τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Σεραφεῖμ)

Προσέξτε το!

Διαβάσαμε στὸν Τύπο: «Ὁ ραδιοφωνικὸς σταθμὸς τῆς Κομοτηνῆς «Ράδιο Σίτυ» ἀπευθύνεται στὴ μουσουλμανικὴ μειονότητα. Ἐγκυρες πληροφορίες ἀναφέρουν ὅτι ὁ ἰδιοκτήτης του – καὶ φίλος τοῦ μουσουλμάνου βουλευτῆ Ἀχμέτ Σαδίκ – βρέθηκε τὸ Φθινόπωρο στὴν Ἄγκυρα, ὅπου εἶχε ἐπαφὲς μὲ ὑπερσοικακοὺς παράγοντες τῆς τουρκικῆς ραδιοφωνίας TRA μὲ ἀντικείμενο νὰ συνδεθεῖ τὸ «Ράδιο Σίτυ» μὲ τουρκικοὺς ραδιοσταθμοὺς, προκειμένου νὰ μεταδίδει αὐτοῦσια τὰ τουρκικὰ δελτία εἰδήσεων καὶ ἐπιλεγμένες πολιτικὲς ἐκπομπές». Αὐτὰ...

Η Θ' ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΠΡΟΣ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΟΥΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

Τοῦ κ. ΝΙΚ. Κ. ΔΡΑΤΣΕΛΛΑ, Θεολόγου

Β'. Ἡ συνέχεια τῆς ἰδίας Κατηχήσεως γέμει ἐπιστημονικῶν στοιχείων. Ὁ ἅγιος Κύριλλος σκοπεύει νὰ καταδείξῃ τὸ θαυμαστὸν τῆς δημιουργίας καὶ δι' αὐτῆς νὰ ἐπιτύχῃ κάποια σχετική ἀναγωγή στὸν Θεό.

Ὁ ἅγιος Πατὴρ, εἰδικώτερον, θὰ ἐρωτήσῃ ποῖος ἐδημιούργησε τὴν βροχὴν, ποῖος ἐπάχυνε τὸν ἄερα σὲ νέφη καὶ διέταξε νὰ βαστάζουν τὰ ὕδατα τῶν βροχῶν καὶ μεταφέρει ἄλλοτε ἀπὸ βορρᾶ νέφη χρυσαυγούντα, ἄλλοτε δὲ μετατρέπει αὐτὰ σὲ ἓνα εἶδος καὶ ἄλλοτε πάλι σὲ ποικίλα σχήματα κύκλων κ.ἄ. Οἱ ἀπαντήσεις, τίς ὁποῖες δίδει ὁ ἅγιος, προέρχονται ὅλες ἀπὸ τὴν Βίβλο, κυρίως δὲ ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη. Τὸ ὕδωρ ἄλλοτε γίνεται «χιῶν ὡσεὶ ἔριον»²², ἄλλοτε δὲ ὑπηρετεῖ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ρίπτει τὴν ὀμίχλη ὡς στάκτη, ἄλλοτε δὲ μεταβάλλεται σὲ κρυστάλλο. Ἡ φύσις τοῦ ὕδατος εἶναι μονοειδής, ἀλλὰ ἡ ἐνέργεια πολυδύναμος, δηλαδὴ ἄλλοτε μετατρέπεται (τὸ ὕδωρ) σὲ οἶνον, ἄλλοτε σὲ ἔλαιον, ἄλλοτε σὲ ἄρτον ἢ σὲ ἄλλα προϊόντα καρπῶν.

Κατὰ συνέπειαν, δὲν θὰ πρέπει νὰ βλασφημοῦμε τὸν Δημιουργό, ἀλλὰ νὰ Τὸν προσκυνοῦμε. Ὁ ἅγιος θὰ ἀναφερθῇ εἰς «τῆς σοφίας αὐτοῦ τὰ μὴ φαινόμενα»²³, δηλαδὴ ὅτι ἀπὸ τὴν μία φύσι διαφοροποιοῦνται τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἀνοιξέως καὶ τῶν ἀνθέων, τὰ μέρη τῶν δένδρων, ἐκ τῶν ὁποίων ἄλλα χρησιμεύουν γιὰ σκέπη καὶ ἄλλα γιὰ παραγωγή καρπῶν, ἐνῶ ὁ Δημιουργὸς εἶναι ἓνας. Ἀπὸ τὴν ἄμπελο ἓνα μέρος χρησιμοποιεῖται πρὸς καῦσιν, ἄλλο γιὰ βλαστήματα, ἄλλο γιὰ τὰ φύλλα, ἄλλο γιὰ τοὺς ἔλικες καὶ ἄλλα γιὰ τὸν καρπὸ. Ἀπὸ τὴν ἴδια γῆ προέρχονται τὰ ἐρπετὰ, τὰ θηρία, τὰ κτήνη καὶ τὰ μέταλλα, καὶ ἀπὸ τὴν αὐτὴ φύσι τῶν ὑδάτων οἱ ἰχθύες καὶ τὰ πτηνά.

Ὁ ἅγιος θὰ σταθῇ ἰδιαίτερος στὴν περιγραφή τῆς θαλάσσης. Ποῖος δύναται νὰ περιγράψῃ τὸ κάλλος τῶν ἰχθύων, τὰ μεγέθη τῶν κητῶν, ὡς καὶ τὴν κατοικία τῶν ἀμφιβίων καὶ στὴν ξηρὰ καὶ στὴν θάλασσα; Θὰ ἀναφερθῇ στὰ ὄρια τῆς

θαλάσσης καὶ στὴν ὑπακοή τῆς στὴν ἐντολή τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ μὴ ὑπερβαίῃ τὰ ὑπ' Αὐτοῦ τεθέντα ὄρια.

Ἐνδιαφέρον παρουσιάζει ἡ περιγραφή τῶν πτηνῶν. Ἐξ αὐτῶν, ἄλλα ἔχουν μουσικὴ γλῶσσα, ἄλλα εἶναι ζωγραφισμένα καλλιτεχνικῶς καὶ ἄλλα τρέχουν στὸ μέσον τοῦ ἀέρος. Ὁ ἅγιος Κύριλλος θὰ ἐπανέλθῃ στὴν ἀνάπτυξι τοῦ Ἀποφατισμοῦ, γιὰ νὰ τονίσῃ ὅτι, ἐὰν ἀδυνατοῦμε νὰ κατανοήσωμε τὰ ἄλογα ὄρνεα, πῶς μᾶλλον ἀδυνατοῦμε νὰ κατανοήσωμε τὸν Θεὸ («Εἰ δὲ τῶν ὀρνέων τὸ ἀλογώτατον ὑψωθὲν οὐ δύναται κατανοῆσαι, πῶς τὸν πάντων ποιητὴν θέλεις κατανοῆσαι;»²⁴). Ὅπως σημειώνει ὁ Βρεταννὸς ἱστορικὸς St. Runciman «αὐτὸ τὸ κυρίαρχο ἀποφατικὸ στοιχεῖο στὴν ὀρθόδοξη θεολογία ἀπέκλειε κάθε ἀνθρώπινη ἐρμηγεία τῶν αἰώνιων πραγμάτων»²⁵.

Ὁ ἅγιος, τονίζων τὸ ἀνωτέρω σημειωθὲν στοιχεῖο τοῦ Ἀποφατισμοῦ, θὰ ἀναφέρῃ ὅτι, ἐφ' ὅσον ἀγνοοῦμε τὰ ὀνόματα τῶν θηρίων, ἀγνοοῦμε τὴν φύσι τοῦ Δημιουργοῦ πολὺ περισσότερο. Ἡ περιγραφή τῶν ζώων τοῦ δίδει ἀφορμὴ γιὰ ἀντλησι ἠθικῶν διδαγμάτων. Ἡ ἀλεποῦ δηλώνει τὴν πονηρίαν, ὁ ὄφις τὸ δηλητήριον τῶν φίλων, ὁ χρεμετιστὴς ἵππος τὴν ἀκολασία τῶν νέων. Τὸ μυρμηγκὶ εἶναι χαρακτηριστικὸν ἐργατικότητος καὶ τὸ βιβλίον τῶν Παροιμιῶν προτρέπει τοὺς ὀκνηροὺς νὰ τὸ μιμηθῶν, ὥστε, ὅπως ἐκεῖνο συνάγει στὴν κατάλληλη ἐποχὴ καρπούς, ἔτσι καὶ οἱ πιστοὶ νὰ θησαυρίζουν «καρπούς ἔργων ἀγαθῶν εἰς τοὺς μέλλοντας αἰῶνας»²⁶. Ἡ μέλισσα, ἐπίσης εἶναι σύμβολον ἐργατικότητος καί, ὅπως αὐτὴ συνάγει ἐκ τῶν ἀνθέων χυμὸ γιὰ μέλι, οὕτω καὶ ἡμεῖς πρέπει νὰ μελετοῦμε τίς Θεῖες Γραφές, γιὰ νὰ ἀποκτήσωμε τὴν σωτηρίαν.

Ὁ Κύριλλος θὰ εἴπῃ ὅτι, ἀγνοοῦμε μὲν τὴν φύσι πολλῶν πραγμάτων καὶ τὴν ἐνέργειά τους, ὅπως ἐπίσης καὶ τὴν ὠφέλεια τῶν βοτάνων καὶ τῶν ζώων, ἀλλὰ θὰ παρατηρήσῃ ὅτι δυνάμεθα νὰ νοήσωμεν τὴν ἐνέργεια τοῦ Δημιουργοῦ «ἐκ τῆς ποικίλης οὖν δημιουργίας»²⁷.

Ἡ συνέχεια εἶναι ἄκρως σημαντικὴ. Ὁ ἅ-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 29 τοῦ ὑπ' ἀρ. 1 τεύχους.

γιος θα καταδικάση Μανιχαϊκὲς καὶ ἄλλες δυαρχικὲς ἀντιλήψεις. Θὰ διατυπώση τὴν ἀποψὶ ὅτι οὐδὲν «μεμπτὸν ἐν τῷ σώματί σου πέπλασται»²⁸. Ὁ Ἀδὰμ εὗρίσκετο στὸν Παράδεισο μὲ τὴν Εὐὰ γυμνός, ἀλλὰ δὲν ἦταν ἀπόβλητος ἐξ αἰτίας τῶν μελῶν του. Συνεπῶς, τὰ μέλη τοῦ σώματος δὲν εἶναι αἴτια ἁμαρτίας, ἀλλὰ ἐκείνοι, οἱ ὅποιοι τὰ χρησιμοποιοῦν κακῶς. Ὁ Θεός, ὁ ὅποιος τὰ ἐδημιούργησε, εἶναι σοφός. Αὐτὸ ἀποδεικνύεται ἀπὸ πολλὰ παραδείγματα. Ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὴν μήτρα γιὰ τεκνογονία, καὶ αὐξάνει τὸ βρέφος σὲ παιδί, τὸ παιδί σὲ νέο, τὸν νέο σὲ ἄνδρα καὶ αὐτὸν σὲ ἡλικιωμένο, χωρὶς κανεὶς νὰ ἀντιλαμβάνεται τὴν ἀκρίβεια τῆς μεταβολῆς. Ὁ Θεὸς κινεῖ τὴν καρδιά, ἀσφαλίζει διὰ τῶν βλεφάρων τοὺς ὀφθαλμούς, τῶν ὁποίων τὴν λειτουργικότητα ἐξηγοῦν μετὰ βίας τὰ βιβλία τῶν ἱατρῶν, καὶ ἔδωσε τὴν ἀναπνοὴ στὸν ἄνθρωπο.

Ὅλα τὰ ἀνωτέρω ἔχουν ὡς σκοπὸν νὰ μὴ συναναστρεφώμεθα τοὺς βλασφημοῦντες τὸν Θεό, καὶ νὰ ἀναχθοῦμε ἐκ τῶν δημιουργημάτων στὸν Δημιουργό. Ὁ ἅγιος θὰ ἀναφέρει τὸ Παλαιδιαθηκικὸν χωρίον τῆς Σοφ. Σολ. 13,5 «ἐκ γὰρ μεγέθους, καλλονῆς κτισμάτων ἀναλόγως ὁ γενεσιουργὸς αὐτῶν θεωρεῖται»²⁹ καὶ θὰ καλέσῃ τοὺς πιστοὺς σὲ δοξολογία Θεοῦ. Οὕτως ὁ ἅγιος ἀποδέχεται τὴν Κοσμολογικὴ περὶ Θεοῦ ἀπόδειξι καὶ συμφωνεῖ μὲ τὴν σχετικὴ διδασκαλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἡ ὁποία, κατὰ τὸν καθηγητὴ κ. Εὐάγγελο Θεοδώρου «ἐπανειλημ-

μένως τονίζει ὅτι τὰ δημιουργήματα ἀνάγουν τὴν σκέψιν εἰς τὸν Δημιουργόν»³⁰. Καὶ στίς σελίδες αὐτῆς τοῦ ἁγίου, ἔχομε ἰδιότυπο εἶδος συνθέσεως Καταφατικῆς καὶ Ἀποφατικῆς Θεολογίας, ἡ ὁποία συνίσταται ἀφ' ἐνὸς μὲν στὴν δυνατότητα ψηλαφήσεως τοῦ Θεοῦ δι' ἀφαιρετικῆς διαδικασίας μέσῳ τῶν κτισμάτων, ἀφ' ἐτέρου δὲ στὸ Ἀκατάληπτον τῆς Οὐσίας Αὐτοῦ.

Ἀκολουθεῖ ἡ προσθήκη¹ στὴν Θ' Κατήχησι. Εἰς αὐτὴν θὰ τονισθῇ ἐκ νέου τὸ ὅτι οὐδὲν μεμπτὸν ὑπάρχει στὸ ἀνθρώπινο σῶμα καί, συνεπῶς, πρέπει νὰ προσέχωμε νὰ μὴ ἁμαρτάνῃ. Ὁ λογισμὸς πρέπει νὰ ἐκπαιδευθῇ στὴν εὐσέβεια, ὁ ὀφθαλμὸς στὸ νὰ μὴ βλέπῃ κακῶς, τὸ αὐτὸ στὸ νὰ μὴ ἀκούῃ, μὴ πρόποντα ἀκροάματα, τὸ χέρι νὰ μὴ ἐκτείνεται ἐπὶ τὴν κακὴν πλεονεξίαν, τὸ πόδι στὸ νὰ μὴ βαδίζει ἐπὶ τὴν ἀδικίαν. Δὲν πρέπει νὰ ἐπιθυμοῦμε τὰ ξένα πράγματα, δὲν πρέπει νὰ πορνεύωμεν, ἢ νὰ ἐπιθυμοῦμε τὴν γυναικα τοῦ πλησίον. Τὰ μέλη τοῦ σώματος δὲν εἶναι αἴτια ἁμαρτίας, ἀλλὰ ἡ κακὴ διάνοια, ἀπὸ τὴν ὁποία ἐξέρχονται οἱ πονηροὶ λογισμοί, πορνείες, μοιχεῖες, φθόνοι κ.τ.δ. Τὰ μέλη τοῦ σώματος ὑπηρετοῦν τὸν λογισμό. Ἐὰν χαλιναγωγηθοῦν ἀπὸ τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ καὶ δουλαγωγηθοῦν μὲ σωφροσύνη καὶ νηστεία, δὲν θὰ ἐπαναστατοῦν, ἀλλὰ μᾶλλον θὰ μᾶς φυλάξουν χαρίζοντας νίκη κατὰ τοῦ Διαβόλου καὶ αἰώνιον στέφανον.

Θὰ κλείσῃ ἡ Κατήχησις μετὰ ἀπὸ ἐκκλησιὰ γιὰ δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ὄχι πολυπραγμοσύνη περὶ τῆς φύσεως Αὐτοῦ. Εἶναι προτιμώτερον νὰ σιωποῦμε καὶ νὰ προσκυνοῦμε μὲ πίστι τὸν Θεό, συμφώνως πρὸς τὴν Θεία παραγγελία, παρὰ νὰ ἐρευνοῦμε ὅσα οὔτε δυνάμεθα, οὔτε μᾶς ἐπιτρέπει ἡ Γραφή.

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ ΕΥΣΕΒΕΙΣ

τοῦ ψυχοφειλεστάτου καὶ θαυμαστοῦ βιβλίου
ὀνομαζομένου

ΠΕΡΙ ΜΙΜΗΣΕΩΣ ΧΡΙΣΤΟΥ

μὲ στόχασες πνευματικαῖς καὶ κατάνυξιν εἰς κάθε
κεφάλαιον

* * *

Ἡ «Μίμησις» αὐτῆ τοῦ Χριστοῦ διαφέρει βασικῶς ἀπὸ ὅλες τὶς μέχρι τώρα μεταφράσεις εἰς τὴν ἐλληνικὴν. Εἶναι ἡ πληρεστερά, ἀπὸ ὀρθοδόξου ἐπόψεως. Ἀνατύπωσις καλαίσθητος κατὰ τὸ πρωτότυπον ἐκδόσεως Ἐνετίας, ἔτους 1770. Μὲ ἔγκρισιν καὶ εὐλογίαν τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας μας.

Γράψατε: Ἀποστολικὴ Διακονία, Ἰασίου 1,
115 21 Ἀθήνα, τηλ. 722.8008.

Βιβλιοπωλεῖο: Δραγατσανίου 2, Πλατ. Κλαυθμόνος, τηλ. 322.8637.

22. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 113, στ. 36-37 (Πρβλ. Ψαλμ. 147,5).

23. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 114, στ. 6-7.

24. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 114, στ. 37-39.

25. St. Runciman, Ἡ τελευταία Βυζαντινὴ Ἀναγέννησις, μετάφρασις ὑπὸ Λάμπρου Καμπεριδῆ, Ἐκδόσεις Δόμος, σελ. 49.

26. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 115, στ. 15-16.

27. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 115, στ. 33-34.

28. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 115, στ. 37.

29. Πρβλ. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 116, στ. 20-21, Βλ. Σ. Σολ. 13,5.

30. Εὐ. Θεοδώρου, Τὸ ζήτημα τῶν ἐνδείξεων τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ, Ἀθήναι, 1992, σελ. 6.

31. ΒΕΠΕΣ τ. 39, σελ. 116, στ. 27, κ.ε.

Ὁ θεσμὸς τοῦ ἐπισκόπου στὴν ἀποστολικὴ καὶ μεταποστολικὴ ἐποχὴ*

Τοῦ κ. Νικολάου Κ. Βασιλειάδη, θεολόγου

Ἴσως, ἡ σύγχυση αὐτὴ περὶ τοῦ ἀξιώματος τοῦ ἐπισκόπου κατὰ τοὺς πρώτους αὐτοὺς χρόνους τῆς Ἐκκλησίας ὀφείλεται στὴ γνώμη, ὅτι ἡ ὑπηρεσία τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ πρεσβυτέρου καθὼς καὶ τῶν διακόνων ἦταν μία καὶ ἡ αὐτὴ, ὅπως πολὺ καθαρὰ ἐξηγεῖ ὁ Κλήμης Ρώμης (Α' Ἐπιστ. ἐδάφ. μ' καὶ μα'): «Τῷ γὰρ ἀρχιερεῖ ἴδια λειτουργία δεδομένα εἰσὶ καὶ τοῖς ἱερεῦσιν ἴδιος ὁ τόπος προστέτακται καὶ λευταῖς ἰδίας διακονίας ἐπίκεινται».

Ἄλλὰ καὶ ὁ ἅγιος Ἰγνάτιος λέγει: «Προκαθημένου τοῦ ἐπισκόπου εἰς τύπον Θεοῦ καὶ τῶν πρεσβυτέρων εἰς τύπον τοῦ συνεδρίου τῶν Ἀποστόλων, ὡς καὶ ὁ Ἐπίσκοπος ὑπάρχει τύπος τοῦ Πατρὸς πάντων τούτων» (Ἐπιστ. πρὸς Μαγνησιοῖς).

Πάντως, πρέπει νὰ παραδεχθοῦμε ὅτι ὁ διαχωρισμὸς μεταξὺ τοῦ ἐπισκόπου καὶ τοῦ πρεσβυτέρου — ἂν καὶ σὲ πολλὰς περιπτώσεις φαίνεται ἀδύνατος — ὑπάρχει στὴ συνείδηση τῆς πρώτης Ἐκκλησίας καὶ νὰ καταλήξουμε στὸ συμπέρασμα, ὅτι οἱ Ἀπόστολοι ἀφοῦ ἔλαβαν ἀπὸ τὸν Κύριο τὴν ἐξουσία νὰ χειροτονοῦν «ἀρχονται ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν» (Μ. Βασίλειος P.G. 29,413), προχώρησαν στὶς χειροτονίες ἐπισκόπων, πρεσβυτέρων καὶ διακόνων. Ἔτσι, ἔχουμε τὸν Τίτο ἐπίσκοπο στὴν Κρήτη, τὸν Τιμόθεο στὴν Ἐφεσο καὶ τὸν Διονύσιο τὸν Ἀρεοπαγίτη στὴν Ἀθήνα. Μὲ τὸν τρόπο αὐτό, οἱ Ἀπόστολοι ἐμπιστεύθηκαν τὸ εἰδικὸ ἱερατικὸ χάρισμα καὶ κάθε πνευματικὴ ἐξουσία.

Μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, καὶ οἱ πρῶτοι ἐκεῖνοι ἐπίσκοποι ἐχειροτόνησαν τοὺς διαδόχους τοὺς ἐπισκόπους, σχηματίζοντας ἔτσι μιὰ συνεχή καὶ ἀδιάκοπη διαδοχὴ ἐπισκόπων, ἡ ὁποία καλεῖται ἀποστολικὴ διαδοχὴ, καὶ εἶναι ἀπολύτως ἀναγκαῖα καὶ ἀπαραίτητη γιὰ τὴν ἐξασφαλίσαι τὴν συνεχή καὶ ἀδιάκοπη μετάδοση τοῦ «χαρίσματος τοῦ Θεοῦ», τῆς ἀλήθειας καὶ τῆς ζωῆς στὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας.

Μιλώντας, ὁμως, περὶ τοῦ Τίτου καὶ Τιμοθέου, οἱ ὁποῖοι ἔγιναν Ἐπίσκοποι ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους, πρέπει νὰ σημειώσουμε ὅτι αὐτοὶ δὲν ἦταν μόνιμοι ἐπίσκοποι στὴν Κρήτη καὶ στὴν Ἐφεσο, ἀλλὰ κυρίως ἔδρασαν σὰν ὀργανωτὲς τῶν νεοσύστατων Ἐκκλησιῶν (Π. Τρεμπέλα, «Δογματικὴ τῆς ὀρθοδόξου καθολικῆς Ἐκκλησίας» Β' Ἀθήνα 1959, σελ. 387).

Ἀκόμη, ὁμως, καὶ ὑπ' αὐτὲς τὶς συνθήκες, διαπιστώνουμε ὅτι ὑπάρχει συνείδηση τοῦ ὑψηλότερου ἀ-

ξιώματος τοῦ ἐπισκόπου ἐναντι τῶν πρεσβυτέρων. Οἱ δεῦτεροι, μάλιστα, ὑπακούουν στὸν πρῶτο, ὁ ὁποῖος ἀναμφισβήτητα ὑπερέχει αὐτῶν καὶ εἶναι ὑπεύθυνος γιὰ τὴν ἐγκατάσταση νέων πρεσβυτέρων καὶ διακόνων. «Τούτου χάριν κατέλιπόν σε ἐν Κρήτη, ἵνα τὰ λείποντα ἐπιδιορθώσῃ, καὶ καταστήσῃς κατὰ πόλιν πρεσβυτέρους, ὡς ἐγὼ σοι διαταξάμην, εἰ τίς ἐστὶν ἀνέγκλητος, μίᾳ γυναικὸς ἀνήρ, τέκνα ἔχων πιστά, μὴ ἐν κατηγορίᾳ ἀσωτίας ἢ ἀνυπότακτα· δεῖ γὰρ τὸν ἐπίσκοπον ἀνέγκλητον εἶναι ὡς Θεοῦ οἰκονόμον» (πρὸς Τίτον α' 5-7).

Καὶ σ' αὐτὸ τὸ χωρίο, βέβαια, εἶναι φανερὸ ὅτι γίνεται σύγχυση τῶν δύο ἀξιωμάτων, ἀλλὰ ποιὸς ἄλλος ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο — στὴν προκειμένη περίπτωσι τὸν Τίτο — ἔχει τὸ δικαίωμα «τοῦ καταστήσαι» πρεσβυτέρους;

Ἐνα ἄλλο σημεῖο, ὅπου φαίνεται καθαρὰ τὸ ἐπισκοπικὸ ἀξίωμα στους ἀποστολικούς καὶ πρώτους μεταποστολικούς χρόνους εἶναι οἱ στὴν Ἀποκάλυψη μνημονευόμενοι ἑπτὰ προεστώτες τῶν ἑπτὰ Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀσίας, οἱ ὁποῖοι κατὰ πᾶσα πιθανότητα εἶναι οἱ ἐπίσκοποι τῶν Ἐκκλησιῶν αὐτῶν.

Ἀπὸ τὰ παραπάνω, πρέπει νὰ θεωρεῖται σὰν ἐσφαλμένη ἡ γνώμη, ὅτι στὴν ἀρχὴ μόνον πρεσβύτεροι καὶ διάκονοι ὑπῆρχαν καὶ ὅτι ἐπίσκοποι ἐμφανίστηκαν, δῆθεν, τὸν β' αἰῶνα καὶ κυρίως στὶς μεγάλες Ἐκκλησίες, στὶς ὁποῖες οἱ πρεσβύτεροι εἶχαν ἀνάγκη προεδρεύοντος πρὸς χάριν τῶν ποικίλων ἐκκλησιαστικῶν ὑποθέσεων καὶ ὅτι τελικὰ οἱ ἀρχαιότεροι ἐπιβλήθηκαν στους νεότερους.

Φαίνεται ἀνεξήγητο — ἂν δεχτοῦμε μιὰ τέτοια γνώμη — πῶς ξαφνικὰ κατὰ τὸν β' αἰῶνα ἀναφαίνεται σὲ πολλὰ μέρη ὁ θεσμὸς τοῦ ἐπισκόπου σὰν προϊσταμένου τῆς κάθε τοπικῆς Ἐκκλησίας.

Θὰ πρέπει νὰ παραδεχτοῦμε, ὅτι ὁ θεσμὸς τοῦ ἐπισκόπου λειτουργοῦσε ἤδη ἀπὸ τοὺς πρώτους ἀποστολικούς χρόνους, ὅπως ἀναφέρει καὶ ὁ Ἰγνάτιος Ἀντιοχείας: «Ὅσοι Θεοῦ εἰσὶ καὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ λέγει, οὗτοι μετὰ τοῦ ἐπισκόπου εἰσὶ» (πρὸς Φιλαδελφεῖς 3) καὶ «τῷ ἐπισκόπῳ προσέχετε» (πρὸς Πολύκαρπον 6) ὁ ὁποῖος, ἄς σημειωθεῖ ὅτι ἔζησε στὰ τέλη τοῦ α' αἰῶνα, ὅπως ἄλλωστε καὶ ὁ Κλήμης Ρώμης.

Ἀπίθανο εἶναι, ἐπίσης, ὁ θεσμὸς αὐτὸς νὰ προήλθε ἀπὸ φιλαρχία καὶ φιλοδοξία τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ποὺ ἰδιαίτερα χαρακτηρίζεται ἀπὸ χριστιανικὴ ταπεινοφροσύνη καὶ ἀγάπη.

(Συνεχίζεται)

* Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 30 τοῦ ὑπ' ἀρ. 1 τεύχους.

Ή ύγειονομική περίθαλψη τών Κληρικών,

πού ήταν ασφαλισμένοι στο TAKE, παρέχεται πλέον (άπό την 1η Ιανουαρίου 1993) άπό τό Δημόσιο. Γιά ενημέρωση τών άναγνωστών μας, παραθέτουμε τό πλήρες κείμενο τής ύπ' άρ. Α7Α/13941/9.12.1992 έγκυκλίου του Ύπουργείου Υγείας, Πρόνοιας και Κοιν. Ασφαλίσεων, πού κοινοποιήθηκε άρμοδίως και με τό ύπ' άρ. Φ. 908/Η/10184/16.12.92 έγγραφο του Ύπουργείου Έθν. Παιδείας και Θρησκευμάτων:

Σας γνωρίζουμε ότι με τη διάταξη του άρθρου 21 του Ν. 2084/92 (ΦΕΚ 165/92 τ. Α') καταργήθηκε το Τ.Α.Κ.Ε. και από 1.1.93 όλοι οι άσφαλισμένοι του θα ένταχθούν στην ύγειονομική περίθαλψη πού παρέχει τό Δημόσιο στους άσφαλισμένους του.

Ύστερα άπό τή παραπάνω, μετά την ήμερομηνία αυτή, θα έχουν όλα τή δικαιώματα και ύποχρεώσεις τών άσφαλισμένων του Δημοσίου και θα τούς χορηγούνται βιβλιάρια νοσηλείας άσφαλισμένων του Δημοσίου.

Τά ήδη κυκλοφορούντα με την ένδειξη Τ.Α.Κ.Ε. στις έντολές, θα χρησιμοποιούνται κανονικά μέχρι να τελειώσουν, οι δε έντολές τών γιατρών ή οι συνταγές φαρμάκων θα ύποβάλλονται με τούς λογαριασμούς του Δημοσίου άπό τούς γιατρούς ή φαρμακοποιούς.

Γιά τό λόγο αυτό οι Ιατρικοί και Φαρμακευτικοί Σύλλογοι παρακαλούνται να ενημερώσουν τά μέλη τους.

Ακόμη οι Ύγειονομικές Ύπηρεσίες τών Νομαρχιών παρακαλούνται να συνεργασθούν με τούς άρμοδίους Συλλόγους για την ενημέρωση τών συμβεβλημένων γιατρών και φαρμακοποιών για τή ρύθμιση αυτή.

Σε ό,τι άφορά τīs μηνιαίες κρατήσεις για ύγειονομική περίθαλψη στους μισθούς και συντάξεις τών ιερέων, θα κατατίθενται στο οικείο Δημόσιο Ταμείο σαν δημόσιο έσοδο.

Τό 7ο Κληρικολαϊκό Συνεδριό της

όργανώνει ή Αρχιεπισκοπή Θυατείρων στο Λονδίνο, άπό 26-28 Φεβρουαρίου. Όπως μάς πληροφορεί ό «Όρθόδοξος Κήρυξ» τής Αρχιεπισκοπής, τīs έργασίες του Συνεδριού θα παρακολουθήσουν τά Προεδρεία όλων τών Έκκλησιών και Κοινοτήτων τής Αρχιεπισκοπής, θα κληθούν δε επίσης να παραστούν και εκπρόσωποι τών Σωματείων, Συλλόγων και Όργανώσεων τής Όμογένειας Μ. Βρετανίας.

Τά θέματα, πού θα άπασχολήσουν τούς Συνέδρους ύπό τή μορφή εισηγήσεων και διαλογικής συζητήσεως, θ' αναφέρονται στη Νεολαία, την Παιδεία, την Κατήχηση, τīs Άγαθοεργίες, τό Καταστατικό τών Έκκλησιών και Κοινοτήτων, τούς Κανονισμούς τής Ιεράς Αρχιεπισκοπής, τό Ταμείο Συντάξεως Κλήρου, τήν άσφάλιση τών κτιριακών συγκρο-

τημάτων τών κοινοτήτων, τό Κήρυγμα τής Κυριακής και τīs περιοδικές και άλλες έντυπες εκδόσεις τής Αρχιεπισκοπής και τών Κοινοτήτων και άλλα θέματα κοινού και τρέχοντος ενδιαφέροντος. Στο τέλος θα γίνουν οι Γενικές Εισηγήσεις και θα εκδοθούν πορίσματα και ψηφίσματα εύχαριστιών.

Ή Έλληνική Βυζαντινή Χορωδία,

πού διευθύνει ό κ. Λυκουργος Άγγελόπουλος, συμπλήρωσε 15 χρόνια άπό την ίδρυσή της (1977-1992). Στο διάστημα αυτό τό έργο και ή προσφορά

Του κ. Ευαγγέλου Η. Λέκκου

της μεταφράζονται σε 400 λειτουργικές εκδηλώσεις, συναυλίες και ήχογραφήσεις. Τό 1992 οι σημαντικότερες άπό τīs δραστηριότητες της ήταν: ή Άγρυπνία του Άγίου Εύδοκίμου στην Ιερά Μονή Βατοπεδίου, ή Πανήγυρις του Ι. Ν. Άγ. Γεωργίου στο Παραλίμνι τής Κύπρου και ή συμμετοχή στις έορταστικές εκδηλώσεις, πρός τιμήν τής Ύπερας Θεοτόκου στη Γουμένισσα.

Ή χορωδία έψαλε επίσης στην Αθήνα, στη Νάντη και στο Άββαείο του Φοντεβρώ (Γαλλία), στο Παλέρμμο και στη Γένοβα (Ιταλία), στην Ι. Μονή Όσίου Λουκά και στη Γρανάδα (Ισπανία).

Ήμερολόγια, Ήμερολόγια, Ήμερολόγια...

Έπαινετική μνεία για την εμφάνιση και τό περιεχόμενο μικρών και μεγάλων ήμερολογίων, τοίχου και τσέπης, πού έφθασαν στον «Έφημέριο»:

- Τής Ι. Μητροπόλεως **Κεντρίας Άφρικής** («Έκει στην Άφρική κρατούμε τον τόπο»), με μέριμνα του Σεβ. κ. Τιμοθέου. Φωτογραφίες και κείμενα κατατοπίζουν, συγκινούν, παρακινούν σε βοήθεια και συμπαραστάση.

- Τών εκδόσεων «**Τέρπιος**» (Κατερίνη), άφιέρωμα στον Οικομ. Πατριάρχη κ.κ. Βαρθολομαίο Α', με φωτογραφίες Νικ. Μαγγίνα.

- Τής Ι. Μητροπόλεως **Καλαβρύτων και Αιγιαλείας** (άφιέρωμα στα 50 χρόνια μνήμης 1943-1993 τής σφαγής τών Καλαβρύτων) και τής Ι. Μητροπόλεως **Νέας Σμύρνης** (άφιέρωμα στην άγία Φωτεινή, πολιούχο Ν. Σμύρνης). Και τά δύο πολυσέλιδα, με ενδιαφέρουσα ύλη και πλούσιο φωτογραφικό ύλικό.

- Τής Ι. Μητροπόλεως **Σάμου και Ικαρίας** τοίχου και τσέπης. Τό δεύτερο, «άφιέρωμα εύλαβικό» στη μνήμη τής Μικρασίας (70 χρόνια άπό την καταστροφή της). Και επίσης τών Ιερών Μητροπόλεων:

- **Γρεβενών** (έτος ΙΓ') άφιερωμένο στη Μακεδονία: **Νέας Κρήνης και Καλαμαριάς** (έτος Δ') άφιερωμένο στον χριστιανικό ναό **Σταγών και Μετεώρων** (έτος Β') άφιερωμένο στον ι. ναό Κοιμ. Θεοτόκου Καλαμπάκας: **Σύρου, Τήνου** κ.λπ. (έτος ΙΓ') άφιερωμένο στην όσια Μεθοδία τής Κιμώλου: **Χίου** (έτος ΙΓ') άφιερωμένο στον Χιώτη Ναυτικό. Και του χρόνου!